

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

K charakteristice a vývoji humoristického časopisu Paleček
v letech 1873 - 1880

Vypracoval: Lenka Oberreiterová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma „K charakteristice a vývoji humoristického časopisu Paleček v letech 1873 - 1880“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury na konci práce.

V Českých Budějovicích dne 2. 1. 2015

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Miloši Zelenkovi DrSc., vedoucímu své bakalářské práce, za odborné vedení a cenné rady při psaní práce.

Abstrakt

Bakalářská práce si klade za cíl udělat analýzu sedmi ročníku časopisu Paleček. Konkrétně léta 1873 - 1880. Důležité je i vymezit tématický profil časopisu s ohledem na jeho zařazení v kontextu novinářství a jeho vzniku. Důraz je kladen na obsahovou stránku a jeho poslání. Časopis je také nápadný i pro svou grafickou stránku, která vynikala především propracovanými ilustracemi. Práce se věnuje nejen časopisu samotnému, ale i novinářství a hlavně časopisectví. Jsou zde zachyceny konkurenční listy, které vycházely ve stejném období a jedním z nich, Švandou dudákem je i porovnán.

Klíčová slova

Vznik českého tisku – periodikum - rozvoj časopisů - konkurenční časopisy - Paleček - 19. století.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to make an analysis of the seven-year magazine Paleček. Specifically, the years 1873 - 1880. The bachelor thesis defines thematic magazine profile with respect to its inclusion in the context of journalism and its origin. The emphasis is placed on the content and its mission. The magazine is also noticeable for its graphic page, which has excelled particularly elaborate illustrations. The bachelor thesis deals with the magazine itself, but also and especially magazines in journalism. The bachelor thesis shows competing leaves, which were based in the same period, and Palaček is compared with one of them, with the Švanda Dudák.

Keywords

The emergence of the Czech press – Periodical - Developing magazines - Competitive magazines - Paleček - 19th century.

Obsah

Úvod	6
1 Vznik českého tisku a jeho rozvoj	7
1.1 Předchůdci českých novin	7
1.2 Začátky českého novinářství.....	10
1.3 První české časopisy.....	12
1.4 Rozvoj časopisů	14
1.5 Humoristické časopisy	16
1.5.1 Rachejtle	16
1.5.2 Diblík.....	17
1.5.3 Humoristické listy.....	17
1.5.4 Švanda dudák.....	18
2 Časopis Paleček v letech 1873-1880.....	21
2.1 Zakladatelé časopisu	21
2.2 Charakteristika časopisu a vybraní přispěvatelé.....	25
2.3 Obsahová stránka, rubriky.....	32
2.4 Grafická stránka	42
3 Komparace časopisu Paleček se Švandou Dudákem	47
Závěr.....	49
Seznam použité literatury a zdroje	51
Primární literatura.....	51
Sekundární literatura.....	52
Obrazová příloha.....	54
Obsah obrazové přílohy	54
Zdroj obsahové přílohy	54

Úvod

Hlavním cílem bakalářské práce je získat přehled o historii českého novinářství a časopisectví. Důraz bude kladen především na humoristické periodikum Paleček, vycházející v letech 1873-1890, avšak práce se zaměří především na sedm let tohoto časopisu, tedy roky 1873-1880.

První část práce se soustředí na historii novinářství vůbec. Ukazuje dobu, ve které noviny vznikaly, a také objasňuje za jakých podmínek vůbec může zpravodajská činnost fungovat. Je zde zmíněn jejich postupný vývoj, druhy prvních novin a také vznik pošty a knihtisku. Díky knihtisku začal v novinářství opravdový převrat, tudíž je pro tuto část práce naprosto nezbytné ho zmínit. Další úsek se věnuje nejstarším českým dochovaným novinám a Františkovi Rosenmüllerovi, člověku, který je s touto etapou jako jeden z prvních významných českých tiskařů, úzce spjat. Není opomenuto ani časopisectví, v tuto dobu tak důležité především proto, že nepodléhalo cenzuře, díky čemuž měli autoři výjimečnou příležitost ohradit se vůči stávajícímu režimu. Jsou zde popsány první vycházející časopisy a posléze i časopisy humoristické, v 19. století velmi oblíbené. Vzhledem k tomu, že druhá část bakalářské práce se věnuje právě humoristickému časopisu, je také důležité zmínit humoristické časopisy předcházející či vzniklé ve stejnou dobu.

Druhá část bakalářské práce se již naplno věnuje humoristickému periodiku Paleček. Nejdříve zde najdeme zakladatele Palečka s podtitulem „milovník žertu a pravdy“, prvního humoristického časopisu vycházejícího v letech 1841-1847. Jsou zde hlavně proto, že Paleček, kterému se práce věnuje, vychází a navazuje právě na tento první zaniklý časopis. Poté následuje charakteristika časopisu a jeho přispěvatelé, obsahová a také grafická stránka, kde jsou rovněž sepsáni výrazní ilustrátoři, kteří do Palečka přispívali. Ukázky grafické stránky listu jsou zahrnuty v obrazové příloze bakalářské práce.

1 Vznik českého tisku a jeho rozvoj

1.1 Předchůdci českých novin

To nejdůležitější, co je třeba si uvědomit ohledně zpravodajství, jedním z hlavních nosných pilířů novinářství, je to, že jako samostatná činnost vzniká až tehdy, pokud jsou za ni lidé ochotni zaplatit. Zpravodajská činnost se dostane do popředí, jakmile nabude peněžní hodnoty a stane se zbožím. Aby se zbožím opravdu stala, musí zde být takové společenské podmínky, které ať chceme nebo ne, činí informovanost aspoň pro určitou společenskou třídu nezbytností. Teprve až tato společenská třída potřebuje z ekonomických důvodů informace politické a hospodářské v široké míře, může vzniknout zpravodajství jako samostatná činnost. Nastává tak moment, kdy této společenské třídě přestávají individuální informace stačit a začnou toužit po informacích kolektivních, informacích sdělovaných obecně přístupnými prostředky. To jsou hlavní předpoklady pro vznik novin a časopisů.¹

Další důležité poslání spočívá ve funkci informační. Noviny a časopisy jsou totiž nástrojem šíření myšlenek a ideologického ovlivňování. Prvním místem, kde se tyto aspekty objevily, patřilo třídě buržoasie. Noviny a časopisy využívala nejen jako informační prostředek, ale i jako nástroj masového ideologického ovlivňování.²

Rozmach řemeslné výroby a vzrůstající obchod mají za následek, že místní trh přestává mohutnější městské výrobě stačit. Trh se tak posouvá na úroveň národní a vzniká potřeba po spolehlivých informacích.³ V okolních zemích se zpravodajství začalo stávat pravidelným a podle vzoru městských rad a bohatých kupců obstarávají informace knížata a přední feudálové. Rovněž se rozvíjí korespondence, kterou můžeme považovat za předchůdce časopisů a revue a právě skrze ní začíná měšťanstvo formovat svoji ideologii proti feudalismu. Z těchto pramenů se zpravodajská činnost slévá v mohutný proud, který působí na veřejnost a stává se politickou institucí. Charakteristickou formou zpravodajské činnosti se staly především tzv. *psané noviny*, vedle nichž se objevovaly i *noviny mluvené*, které měly přední místo ve velkých městech. Psané noviny se rozvinuly zejména v Itálii a Německu a udržely se i po vynalezení knihtisku a jeho následného zdomácnění. Svou výhodu

¹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 13

² KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 13

³ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 14

vedle tištěných novin měly díky cenzuře, které nepodléhaly a tak přinášely nezkreslené informace.⁴

Na šíření zpráv a novin měl vliv především vznik pošty. Ta se vyvinula z poselského středověkého zřízení, které provozovaly zejména kláštery a tím jim zajišťovaly dobrou informovanost. Ke klášterním poslům přibyli poslové universitní a městští a díky tomu vznikly pravidelné poselské tratě. Pošta se pravděpodobně zrodila v Itálii v 15. století a stejně jako u městských poslů byla především pěší.⁵ Naše první poštovní trať byla zřízena v roce 1527 mezi Vídní a Prahou přes Jindřichův Hradec a moravské Slavonice. Druhá síť byla postavená o 2 roky později mezi Vídní a Bratislavou. Zavedení těchto a dalších tratí vedlo k velkému zpravodajskému převratu. Zprávy už nebyly jen příležitostné, nýbrž pravidelné.⁶

Druhým důležitým vynálezem, který zaznamenal velký převrat ve zpravodajství, byl knihtisk. Umožnil rychlejší šíření informací v podobě novin a knih. Vynálezu knihtisku předcházely techniky jako tisk z výšky, či litery, nicméně tento vynález předznamenal velkou změnu a pokrok. Tisk už nesloužil jen bohaté feudální třídě, ale stal se dostupnější pro chudší občany. To vedlo k prolomení společnosti a vzdělání už nebylo umožněno jen šlechtě. Měšťanstvo si začalo uvědomovat své postavení a využívalo tisk pro své účely. Stal se nástrojem propagandy, kterého se v boji proti feudální ideologii hojně využívalo pomocí náboženských traktátů či pamfletických letáků.⁷

Ještě dříve než vznikly pravidelně vydávané noviny, se objevují jejich neméně důležití předchůdci. Lze je rozdělit do 3 skupin. Jako první byly *jednolistové tisky*. Na jedné straně byl vytištěný ilustrovaný letáček, který zpravidla přináší zprávu o určité události, jež vyvolala zájem či rozruch a pod ní se nacházel krátký až heslovitý vysvětlující text. Brzy na to se začaly objevovat *novinové letáky*, tištěné po obou stranách papíru, někdy dosahující až rozsahu malé knížečky. Na titulním listě se zpravidla objevila ilustrace nebo kresba, obsahově byly však důkladnější a serióznější. Pokud bylo v letáku spojeno několik zpráv ať navazujících na sebe či naprosto různorodých, hovoříme o *novinách letákových*. Svou formou měly ke skutečným novinám nejbliže. Novinové a letákové

⁴ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 17

⁵ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 18

⁶ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 19

⁷ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 20-22

noviny navíc přinášely informace o světě, o nových vynálezech, o politice, válečných taženích nebo strašidelných příbězích.⁸

Nejstaršími dochovanými česky psanými novinami jsou *Jindřichohradecké noviny*, které pocházejí z roku 1495. Usuzuje se, že jejich adresátem byl Jindřich VII. z Hradce, což byl významný člověk v době poděbradské a jagellonské. Autorem byl některý z písařů české královské kanceláře. Celkem tyto noviny obsahují 14 zpráv, pojednávají o politických skutečnostech a událostech, avšak je to pouhé konstatování faktů bez přidání subjektivnějších hodnocení. Dochovaly se též psané noviny latinské a německé, jež jsou místem českého původu, kupříkladu je jich několik zachyceno ve sbírce *psaných novin Fuggerovských*. Mezi další patří *psané noviny z Vratislavi* z 30. prosince 1608, které popisují skandální události a lidové pozdvižení při příjezdu nového vratislavského biskupa do města. Pro spojení s domovem tu byly *noviny exulantské* z roku 1621 a *exulantské psané noviny z Amsterdamu* z roku 1662, tyto noviny byly anonymní a pocházely z okruhu J. A. Komenského. Předpokládá se, že byly adresovány do Čech nebo na Moravu. Nevylučuje se ani Slovensko. Obsahují celkem 18 zpráv, jsou čistě politické a na tu dobu velmi aktuální. Ukazují opravdový rozhled autora těchto psaných novin.⁹

V Čechách jako jedné z prvních zemí zdomácňuje Gutenbergova metoda, vycházející v roce 1468 v Plzni. Je to *Kronika trojanská*. Tisk se u nás rozvíjí a začíná se používat i k šíření zpráv a informuje široké obyvatelstvo o významných událostech. Na začátku 16. století se rovněž rozvíjí novinové letáky a jednolistové obrázkové tisky se zpravodajským zaměřením. Zprvu jde o události politické a válečné, teprve později se začínají objevovat náměty sensačního typu, což zahrnuje především náměty vražedné, lidské a zvířecí stvůry a mořské netvory.¹⁰

Ovšem na sklonku třicetileté války dochází k úpadku novinářské tvorby. Zmenšuje se počet tisků, klesá úroveň a zprávy se vracejí k písňové formě, ze kterých se postupně vyvíjí jarmareční písň. Úpadek se dá vysvětlit i tím, že noviny mají stále více nádech sensačnosti. Stávají se jejich hlavním znakem. Většina zemí už přešla z příležitostného psaní na pravidelné, tudíž se letákové zpravodajství stává jakýmsi přežitkem. Nevycházely zde žádné české noviny a tak se český čtenář musel spokojit pouze s novinami německými. V období nevolnictví, protireformační řádění nedovolilo

⁸ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 22-23

⁹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 27

¹⁰ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 28

českému venkovanovi ani českou knihu, což mělo za následek pokles vzdělanosti na našem venkově a právě toto všechno mělo na naše zpravodajství nepopiratelný vliv.¹¹

1.2 Začátky českého novinářství

Na konci třicetileté války byla města velmi zpusťořena. Vysáta byla zvlářtě hospodářsky a ekonomika se čím dál více zhorřovala. Z veřkerého výnosu byly financovány války s Turky i dynastické habsburské války a tak dochází ve 2. polovině 17. století k přerušení novinářské činnosti. Obyvatelstvo se začíná poněmčovat a díky tomu také první noviny, které v českých zemích vycházejí po dlouhé odmlce, jsou německé. Až o půl století později vycházejí po těchto pražských novinách německých první české noviny.¹²

Skutečně první české noviny vznikly 4. února 1719. Byly oznámeny zvlářtním letákem z 25. ledna nadepsané jako *Předchůdce českého postilionu*. Vydavatelem byl Karel František Rosenmüller, vzdělaný pražský tiskař, který měl svou tiskárnu v domě „U Zlatého kříže“ na Starém Měřtě pražském. Svě mládí prožil v Itálii, a jakmile se vrátil, začal se věnovat tiskařské a vydavatelské činnosti. Vydal například *Registřík aneb Poznamenání všech vzácných rodův českých, Obecní titulář všeho panstva a rytířstva* či kalendáře, které vycházely v německém jazyce, v menřím vydání i v českém. Vydával i příležitostné tisky jako brožury o příjezdu Císařovny Alžběty Christiny z Vídně do Karlových Varů. Po smrti spravoval tiskárnu jeho syn, který zemřel velmi mladý, a tak tiskárnu převzala jeho žena. První číslo Rosenmüllerových novin vyšlo 4. února 1719. Noviny vycházely dvakrát týdně a zanikly v roce 1772. Znovu se obnovily už jako majetek Schönfelda pod jménem *Pražské České noviny*. K novinám Rosenmüller vydával i seřit o dvanácti stránkách, které sloužily k usnadnění čtení zahraničních a domácích zpráv.¹³

Noviny vycházely každé úterý a sobotu a stály 8 zlatých ročně. Jeden výtisk stál 6 krejcarů. Titulní strana obsahovala jemnou a pečlivě propracovanou ilustraci pořtovního jezdce. Obsahovaly zprávy z ciziny, zprávy válečné, události o Habsburské monarchii, oznámení o trzích, bohoslužbách, různé slavnosti, svatby, popravy a podobně. Některé zprávy měly reportážní charakter a byly příkládány k novinám

¹¹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 41-43

¹² KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 44-45

¹³ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 53

jako samostatná příloha. Psalo se spíše o bohatší vrstvě, respektive o vysoké šlechtě a církevní monarchii než o prostém lidu. Další částí novin byly venkovské zprávy.¹⁴

V roce 1721 se objevují první české původní zahraniční zprávy. Původem byly zřejmě z Ruska, z okruhu hraběte Štěpána Kinského, rakouského velvyslance v Petrohradě. Někdy se v novinách objevují i veršované úvahy, první v lednovém čísle roku 1724. Zprávy byly řazeny mechanicky, po zprávě důležité, přišla méně důležitá a tak dále. Z toho vyplývá, že neměly žádný systém. Noviny byly hlasem protireformačních monarchistických feudálních názorů a měšťanstvo žilo a myslelo tak, jak jim kázala feudální třída. Noviny také působily buditelsky a snažily se bránit český jazyk.¹⁵

Za celou dobu vydávání noviny bojovaly s mnoha problémy. S nedostatkem čtenářů, s brzkou smrtí Rosenmüllera, až nakonec za jeho nástupců úroveň novin upadá a roku 1771 jsou na trvalo zastaveny. Poslední známé číslo pochází ze 4. února 1772. Po neúspěšné obnově novin, kdy se nenašlo dostatek překladatelů, se je podaří vzkřísit až v osmdesátých letech. Teprve teď se objevuje vrstva, která noviny potřebuje a tak po 10 letech začínají 5. ledna 1782 vycházet v nové tiskárně pod vedením Matěje Glatze. Redaktorem Pražských českých novin se stává František Kozury, který zahajuje nové vydávání těmito dojemnými verši:

„To pero, jenž někdy české noviny psalo
však skrze několik let psáti je přestalo:
To se chce poznovu zase pohybovati
a české noviny Čechům poskytovati:
Ne z žádosti zisku: ale jen k tomu cíli,
by svatováclavská řeč, jenž se k pádu chýlí
zase občerstvěla a počala zas kvísti,
a vlastencové v ní mohli noviny čísti,
které chce z němčiny na česko překládati,
upřímně bez změny vlastencům podávati
žádných zněmčilých slov nechce v nich užívati,

¹⁴ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 55

¹⁵ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 56-57

aniž smyšlenými cety je vycpávati,
nýbrž dle možnosti v čirým českým jazyku
jak bylo před lety v naši nivě ve zvyku.
Svatí vlastencové vyprošejí ourodu
té zemi, kterou dal Bůh českému národu.
Tak byl on ve zdraví v ní svůj chléb mohl jísti,
a v svatým pokoji české noviny čísti.¹⁶

Roku 1784 vyšel na náklady Rosenmüllerových dědiců *Poslední ročník*, ale po smrti majitelky, vdovy po Rosenmüllerovi, kupuje právo vydávat noviny knihtiskařský velkopodnikatel Jan Ferdinand ze Schönfeldu.¹⁷

1.3 První české časopisy

Cesta k rozvoji českých časopisů byla velmi obtížná. Na rozdíl od novin, které rakouské úřady potřebovaly k informování obyvatelstva, časopisy byly považovány za volnomyšlenkářské, de facto až za hnutí, které lze podezírat z nebezpečných myšlenek. Právě proto v průběhu let časopisy brzy zanikly. Zlom nastal až na přelomu 18. a 19. století u časopisů vědeckých, kde vynikali osobnosti jako Josef Jungmann, František Palacký či Josef Dobrovský. A právě Josef Dobrovský byl tím, kdo u zrodu časopisů stál. Ačkoli jeho časopis byl psán německy, což je pro tuto dobu nutností ne-li nezbytností, obsah a zaměření byly čistě české.¹⁸

V roce 1779 začal Josef Dobrovský vydávat vědecký časopis *Böhmische litteratur auf das jahr*, přejmenovaný v roce 1786 na konečný název *Litterarisches magazin von böhmen und Mähren*, ve kterém řešil dílčí problémy, jejichž účelem bylo prohloubit znalosti o staré české literatuře a umění.¹⁹ Kvůli Dobrovskému kritickému postoji

¹⁶ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 58-60

¹⁷ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955. str. 60

¹⁸ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 50

¹⁹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 51

a bojovnému duchu nakonec roku 1787 časopis končí a od té doby sice vyšlo pár časopisů v češtině, ale průlom dokázal udělat až na začátku 19. století *Hlasatel český*.²⁰

Hlasatel český založil Jan Nejedlý v roce 1806, záhy se však vůdčí osobností tohoto časopisu stal Josef Jungmann a tak nakonec Jan Nejedlý po 3 letech časopis zastavil. Znovu byl obnoven v roce 1818, ale pouze na rok. Za svého působení měl časopis nesmírný význam z hlediska obrozeneckého hnutí.²¹ Články v časopise jsou i naučného charakteru, jako zeměpisná, historická a přírodovědná pojednání prostoupená vírou v lidský rozum a osvícenským duchem.²²

Po zaniknutí *Hlasatele českého* opět nastal úpadek, až se počátkem 20. let objevila první vědecká revue *Krok*. Vznikla jako snaha Josefa Jungmanna o vydávání české encyklopedie. Hlavní snahou byl pokus o třízení věd, což se nakonec podařilo až po několika letech Františkovi Palackému. Věnoval se zvláště přírodovědným a společenským vědám. Časopis *Krok* působil od roku 1821 - 1840 a nevycházel pravidelně.²³

Koncem dvacátých let také vychází *Časopis Českého museum*, jehož zakladatelem byl František Palacký. Vycházel jak v českém, tak v německém jazyce a František Palacký se stal redaktorem obou těchto muzejních časopisů.²⁴ Český časopis jménem *Časopis společnosti vlasteneckého museum v Čechách*, později přejmenován na *Časopis Českého museum* vycházel původně čtvrtletně. Měl obsahovat minulost a přítomnost českého národa, naučný charakter a měl působit i jako národní buditel Čechů. Pro Palackého bylo prioritou oslovit co nejvíce čtenářů a tak musel být časopis srozumitelný a měl posilovat národní uvědomění z mnoha oborů jako historie, vlastivěda, literatura a jazykověda.²⁵ Pracovala v něm skupina spisovatelů, které se snažil Palacký sjednocovat a tak do jeho časopisu přispíval i Josef Jungmann a Josef Dobrovský. Ve dvacátých a třicátých letech to byl jediný časopis, který

²⁰ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 53

²¹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 53

²² BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 55

²³ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 55

²⁴ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 57

²⁵ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 58

se pravidelně věnoval kulturním a vědeckým otázkám na velmi vysoké úrovni.²⁶ Díky vycházení dalších odborných časopisů postupně dochází u časopisu ke stagnaci.²⁷

1.4 Rozvoj časopisů

Díky tiskovým patentům a různým represivním opatřením na začátku 50. let se stalo, že *Slovanem* a *Pražským večerním listem* skončila existence českého politického opozičního tisku. Další nařízení, která vyšla, se začala týkat i vycházejících časopisů beletristických, odborných a humoristických. Výsledkem toho všeho se stalo, že vedle německých novin vycházely v 50. letech pouze dvojce české politické noviny: *Pražské* a *Moravské noviny*. Moravské noviny byly založeny roku 1848 v Brně, kde nadále měly i své působiště. Tento název byl za vedení družstva v roce 1853 změněn na *Moravský národní list*, což mu vydrželo pouze 4 roky a následně zanikl. List byl nevládní, oproti Pražským novinám, díky čemuž měly Pražské noviny málo odběratelů a nakonec byly zastaveny také.²⁸

Jak už bylo řečeno, za Bachova režimu žádné nezávislé politické noviny nevycházely. Jediným novinářským projevem jsou v této době pouze časopisy a to vědecké, odborné, humoristické a literární. Tyto časopisy v podstatě začaly za absolutismu noviny nahrazovat. Do popředí se dostaly zejména časopisy beletristické, které začaly tvořit v padesátých letech určitou tradici a začaly na ně navazovat i časopisy různých literárních směrů. Absolutistický režim způsobil i snížení počtu literárních časopisů. Po zastavení časopisu *Květy* v roce 1849 zanikl poslední beletristický časopis a místo něj vznikl jako mimořádný úspěch v roce 1851 literární týdeník *Lumír*. Nejzajímavější částí časopisu byl fejeton, ve kterém se autoři snažili nahradit noviny a byly tu i další rubriky, které zachycují snahu o rozvoj české kultury a snaží se informovat veřejnost. V této době byl velmi významný právě proto. Důležitý byl i díky tomu, že v padesátých letech to byl dlouho jediný beletristický časopis.²⁹ Až nástupem mladé generace, která toužila po svobodě a svobodném vyjadřování, se tato situace začala měnit.

²⁶ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 59

²⁷ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 60

²⁸ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 128-129

²⁹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 130

Po vydání almanachů, zvláště almanachu Máj vznikají i časopisy, soustředící se více na politické otázky. Nejvýznamnější z nich se jmenoval *Obrazy života*.³⁰

Obrazy života začaly vycházet na sklonku Bachova absolutismu. Vydávali je od roku 1859 pražský nakladatel Josef Richard Vilímek a od roku 1860 litomyšlský nakladatel Ant. August. Přispívali do něj například Jan Neruda či Jiljí Jahn.³¹ Časopis se soustředil na vzdělávací a výchovný účel. Spojoval s ním i zábavu. Objevují se zde Hálkovi a Nerudovi básně, překlady z cizích literatur, literární a divadelní rozbory převážně z Nerudovy tvorby, dále také cestopisy, teoretické vědecké články, anekdoty, karikatury či redakční dopisy. Časopis také připravoval půdu pro českou kulturu a veřejnost.³² Ročník 1859 se stal tribunou českého demokratického hnutí a druhý ročník byl příznačný řadou změn. List převzal již zmiňovaný Augusta, měl se rozšířit tisk, obrazová část a Neruda se měl stát formálním redaktorem, což se nakonec nepodařilo kvůli pochybám o Nerudově kvalifikaci.³³ Z toho vyplývá, že *Obrazy života* musely stále vycházet jako neperiodická tiskovina, až se nakonec Neruda roku 1861 vzdal redaktorství časopisu a tím končí nejslavnější období časopisu. Mizí překlady a nastupují historické romány a životopisy. Časopis ztrácí odběratele a po nevydařeném vzkříšení 20. června 1862 časopis zaniká.³⁴

V padesátých letech se ještě vedle beletristických časopisů dobře rozvíjel odborný a vědecký tisk. Pro venkovské čtenáře byl důležitý odborný zemědělský tisk, a proto byl na toto téma založen 24. ledna 1851 časopis s názvem *Týdeník* s podtitulem *Časopis pro polní, lesní a domácí hospodářství ku prospěchu stavu rolnického*. Redaktorem byl zprvu Fr. J. Schopf, poté ho vystřídal Josef Pečírka a roku 1852 MUDr. Filip Stanislav Kodym, který se snažil o lepší postavení rolníka. Díky němu stoupala úroveň časopisu a stal se pokrokovějším. Týdeník nakonec zanikl a roku 1854 byl vystřídán *Hospodářskými novinami*, též pod vedením Kodyma. *Hospodářské noviny* seznamují čtenáře s novými stroji, uveřejňují dopisy rolníků, kteří si tak mohou předávat zkušenosti. Všechny články v novinách navíc byly podepsané spolu s uveřejněnou adresou, což umožňovalo styk všech zájemců mezi sebou. *Hospodářské noviny* udělaly

³⁰ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 131-132

³¹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 132

³² BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 133

³³ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 135-136

³⁴ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 137

záslužnou práci v zemědělství právě v době, kdy se měnila technika a zaváděly se nové výrobní postupy.³⁵ Posledním časopisem, který se v tuto dobu rozvíjel, byly Humoristické listy.³⁶

1.5 Humoristické časopisy

Hlavní rozvoj humoresky sahá k počátku 19. století. Inspirována byla především literaturou německou, označována jako *die humoreske* existující již ve století předchozím. Humor a satiru zaznamenáváme už v obrozenecké literatuře, především v lidové slovesnosti, v obrozenecké poezii Thámovy školy a v divadle.³⁷

Mezi předchůdce humoresky patří první novočeské sbírky anekdot. *Zrcadlo pošetilosti* (1702), které vydal u Václava Matěje Krameria Antonín Borový. Jelikož šla sbírka dobře na odbyt, záhy vydal *Zrcadlo příkladů k naučení a obveselení* (1808).³⁸

Pro humoresku bylo zásadní vydávání časopisů, kterými jsou od 19. století velmi silně prostoupeny. Díky těmto časopisům byla humoreska velmi populární a autoři mohli svoji tvorbu uspořádat a vydávat v knižní podobě.

Prvním humoristickým časopisem byl časopis Paleček, po té následovaly časopisy jako Rachejtle, Diblík, Humoristické listy a další.

1.5.1 Rachejtle

Významnou osobností časopisu Rachejtle byl Václav Čeněk Bendl, též známý pod pseudonymy Čeněk Stránský a Fabián Čočka. I když to byl především on, kdo časopis vydával a redigoval, spolupracovali s ním další autoři, rovněž pod pseudonymy. Kilián Chroust (vl. jm. Antonín Štrajch), Cyprián Štětka (vl. jm. Václav Hrdlička) a Damián Šroubek (vl. jm. Jan Gros).³⁹

Za celé působení časopisu vyšly celkem čtyři svazky. První dva za spolupráce Antonína Štrajchy a Jana Grose, do třetího svazku přispěli autoři jako Frič se svým *Čerta kus*

³⁵ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 138

³⁶ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 139

³⁷ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. Str.3

³⁸ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. Str.7

³⁹ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str.46

a Božena Němcová, která Bendla velmi podporovala, se satirickou úvahou *Výklad historie*.⁴⁰

Stejně jako časopis *Paleček*, předchůdce tohoto časopisu, obsahoval deklamovánky, anekdoty, verše a humoresky.⁴¹ V *Rachejtlích* však najdeme i satirické *Rozmluvy Kiliána s Damiánem*, typické pro svůj cynismus. Hlavními znaky, jak sám Bendl přiznává, je zesměšnění doby, značný sarkasmus a skepse. Kladně se o Bendlovi vyjadřuje i Jan Neruda v *Humoristických listech* z roku 1885, kde píše: „*Rachejtle vynikaly satirou jako břitva ostrou*.“⁴²

Bendl vyšel hlavně z *Hrubešových humoresek*, kde dovede vyjádřit, jak se vznešené a citově ideální stýká s banalitou. Toto ukazuje na své povídky *Tatínkovi juchty a jiné historky*.⁴³

1.5.2 Diblík

Současně vedle *Rachejtlí* vzniká v 50. letech časopis jménem *Diblík*. Vydávali je autoři Jan Gros a Antonín Štrauch, kteří spolupracovali právě s *Rachejtlemi*. Stejně jako u *Rachejtlí* i *Diblík* měl celkem čtyři svazky a stavěl se mu do opozice. Časopis kritizoval divadlo, žurnalistiku, používali parodii a různé studentské žerty. Konec časopisu zpravidla zaplnily anekdoty a žertovné rozhovory. Vzhledem k tomu, že satira nebylo nevděčné téma a honoráře malé, časopis *Rachejtle*, *Diblík* i další časopis jménem *Švingulant*, vydávaný v téže době, brzy zanikly.⁴⁴

1.5.3 Humoristické listy

Jedním ze zásadních časopisů byly *Humoristické listy* neboli *Humory*, jak se jim říkávalo. Vycházely od roku 1858 až do roku 1941, což byla poměrně dlouhá doba. Vydržely i navzdory úřední perzekuci či v období doznívajícího absolutismu.⁴⁵

⁴⁰ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 46

⁴¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV, *Čeští spisovatelé 19. století: studijní příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1971. str. 17

⁴² SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 46-47.

⁴³ AUTORSKÝ KOLEKTIV, *Čeští spisovatelé 19. století: studijní příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1971. str. 17

⁴⁴ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 54

⁴⁵ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 139

Časopis vznikl na popud spisovatele Josefa Svátka a nakladatele J. R. Vilímka, který se stal nejen vydavatelem, ale i redaktorem časopisu. Roku 1859 začaly listy vycházet jako týdeník.⁴⁶

Humoristické listy se brzy staly populárními, ovšem i přesto si dokázaly udržet kvalitní literární úroveň. Po roce 1861 se listy začaly přiklánět k politickým tématům a obsahovaly humoresky, drobné parodie, karikatury, epigramy a anekdoty. Na titulní straně byla vždy podobizna, většinou nějaké význačné osobnosti.⁴⁷

Časopis se skládal z osmi až deseti stran, byl rozdělen na část textovou a část obrazovou. Hned v prvním čísle na první stránce vidíme kresbu a pod ní název *Mánům Rubešovým*, která informuje o tom, že cílem listů je navázat na dílo opěvovaného humoristy a jeho humorem se inspirovat: „*Nuže pojďme se věnovati mánům humoristy milého, potom ale počněme se smáti, jak on se smál, ze srdce plného*“⁴⁸

Za své existence Humoristické listy často měnily své podtituly, což napovídalo jeho aktuálnímu zaměření. Byly to podnázvy jako: *Politický satirický týdeník*, *Obrázkový politicko-satirický týdeník*, *Ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu* či *Archiv českého rozmaru a vtipu*.⁴⁹

Celou dobu působení se zde vystřídala řada autorů, z nichž je důležité zmínit Emanuela Salomona Friedberga Mírohorského, jednoho z prvních ilustrátorů časopisu, Karla Krejčíka, hlavního ilustrátora v letech 1879- 1901, Josefa Leopolda Zvonaře a Karla Bendla, redaktory hudebních příloh či Jana Nerudu, který spolupracoval s časopisem řadu let jako autor nepolitických článků, životopisů významných osobností a mnoho dalšího.

1.5.4 Švanda dudák

Humoristický časopis Švanda dudák byl založen spisovatelem a redaktorem Ignátem Hermannem roku 1882. Ignát Hermann měl o humoru vysoké mínění a snad i díky tomu jeho časopisu patřilo čestné místo mezi ostatními humoristickými časopisy. *Švanda*

⁴⁶ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973. str. 18

⁴⁷ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky. I. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha: Novinář, 1981. str. 139

⁴⁸ *Humoristické listy*. Praha: Josef R. Vilímek, 1858, roč. 1, č. 1.

⁴⁹ Historie nakladatelství Josef R. Vilímek. [online]. [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.kklostermann.eu/JRVilimek.htm>

dudák na konci 19. a počátkem 20. století zaznamenal velký rozkvět a s osmiletou přestávkou vycházel až do roku 1930.⁵⁰

Z velké části se Ignát Hermann inspiroval v Humoristických listech, zvláště se mu líbila jeho struktura a grafická stránka. Od samého začátku měl časopis velmi příznivé ohlasy od kritiky i čtenářů. Časopis byl ryze nepolitický, formátem malý až kapesní, nebyl ilustrovaný a prvních pět ročníků si Hermann vydal na své náklady.⁵¹

Na rozdíl od ostatních časopisů neobsahoval kreslené vtipy a krátké humorné útvary. Otiskoval zvláště delší prózy na pokračování, což pro humoristické časopisy nebylo typické. Jedním z nedostatků však bylo, že nevycházel pravidelně. I. Hermann usiloval zejména o to, aby se časopis vedl v duchu čistého humoru bez hrubých vtipů a vulgarismů.⁵²

Rok 1887 byl rokem zlomovým. Nakladatelem se jednak stal František Topič a jednak se časopis změnil na čtrnáctidenník. Celkem tedy vyšlo dvacet čtyři čísel za rok, obsahoval deset až čtrnáct stran, ve kterých se objevovaly různé ilustrace a ke každému číslu vycházely různé přílohy.⁵³

Duší časopisu jak už bylo řečeno, byl Ignát Hermann. Psal humoresky, fejetony, povídky a také používal řadu pseudonymů, například Vojta Machatý, Ypsilon či Švanda. Mezi jeho nejznámější díla patří historické romány *Otec Kondelík* a *ženich Vejvara*. Vznikly na popud nového vydavatele Františka Topiče, který toužil po vydání bestselleru a právě proto tyto příběhy poprvé vycházely nejen v Národních listech, se kterými byl Ignát Hermann blízce spjat, ale i v časopise Švanda dudák.⁵⁴

I když v roce 1887 předal Ignát Hermann část pravomocí Františku Topičovi, stále zastával další funkce, například evidenci autorů publikujících v časopise. Velmi důležitá pro něj byla literární úroveň a jedinečnost, proto také dbal na originalitu příspěvků. Nepůsobili zde však jen autoři humoresek jako Karel Šípek či Václav Štěch, ale i významní spisovatelé a to Jaroslav Vrchlický, Josef Václav Sládek, Jaroslav Havlíček a další.⁵⁵ I tak vydávání časopisu nebylo jednoduché vzhledem k rakouským

⁵⁰ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973. str. 64

⁵¹ MOCNÁ, Dagmar. *Případ Kondelík: Epizoda z estetiky každodennosti*. Praha: Karolinum 2002. str. 16-17

⁵² MOCNÁ, Dagmar. *Případ Kondelík: Epizoda z estetiky každodennosti*. Praha: Karolinum 2002. str. 16

⁵³ MOCNÁ, Dagmar. *Případ Kondelík: Epizoda z estetiky každodennosti*. Praha: Karolinum 2002. str. 9

⁵⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973. str. 64

⁵⁵ HERMANN, Ignát. *Nedělní povídky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. str. 400

úřadům, které vydavatelům neustále kladly různé překážky, ať poplatky za vydavatelskou kauci či novinářský kolek.

2 Časopis Paleček v letech 1873-1880

2.1 Zakladatelé časopisu

Humoristická próza měla v literatuře především okrajové místo. Rozmach nastal až ve čtyřicátých letech a čtenáři díky větší potřebě společenského života, začínají mít o humor a prózu větší zájem.⁵⁶

Humoristický časopis, který se touto dobou, čili roku 1841 jako první objevil, byl časopis Paleček. Hlavním iniciátorem k jeho vzniku se stal František Hajniš a byl to právě on, kdo přizval Františka Jaromíra Rubeše a Václava Filípka.⁵⁷

František Hajniš, narozený ve Vamberku roku 1815, vystudoval v Praze filosofii i práva a už za studií přispíval do časopisu Květy, Vesna a Lumír. V roce 1840 získal zaměstnání na poště a zde pracoval jako úředník až do důchodu. Avšak při této práci se věnoval literatuře a do podvědomí veřejnosti se dostal svou humornou prózou *Mlynářský krajánek posílá dopis nevěrné milence a Životopisem starého kabátu*. Bavili ho psát především epigramy, drobné literární satiry a dále oblíbená „besední čtení“ což byly texty humorného rázu předčítané na různých společenských akcích vlasteneckého zaměření. Pro všechna jeho díla byla typická jeho osobnost. Snažil se čtenáře pobavit především svým lehkým humorem. Nešlo mu o trpký humor, nýbrž o nenásilné národní probouzení společnosti.⁵⁸

František Hajniš publikoval i pod pseudonymy František Zdobnický, Starý Švingulant a Paleček první. Pod jedním z jeho pseudonymů, Františkem Zdobnickým, mu vyšly verše se satirickým nádechem ve sbírkách *Trnky, Kopřivy a Krotké znělky*. Dále spolupracoval s Josefem Burgersteinem, který ve Vídni roku 1848 vydával humoristický časopis Švingulant. Zkoušel psát i zmíněnou veršovanou satiru, která byla zaměřená proti Fričovo generaci, což proti němu způsobilo popud zvláště v Bendlových Rachejtlích a v Diblíkovi.⁵⁹

⁵⁶ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století*. Praha: ÚČL AV ČR, 2005. str. 42.

⁵⁷ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 32

⁵⁸ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 33

⁵⁹ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 33

Druhý spoluzakladatel časopisu František Jaromír Rubeš se narodil roku 1841 v Čížkově u Pelhřimova jako syn pivovarníka. Rovněž vystudoval filosofii a absolvoval práva v Praze. Po dokončení studia v Praze zůstal a působil zde jako soudní úředník. Přispíval především do časopisu Květy, dále také do Vesny či Vlastimila. Stěžejní pro něj však byl právě časopis Paleček neboli „milovník žertu a pravdy.“ Působil zde až do roku 1847, což obsahovalo za těchto šest let působení celkem 19 svazků, avšak přispíval pouze do 17 z nich.⁶⁰ Rubeš je jedním z autorů, který udal tón březnovému humoru. Soustředil se především na obyčejný život, ze kterých vytvářel prosté obrázky, spojené jednoduchým dějem a koncepcí. Snažil se vzbudit zájem u nedospělých čtenářů a jejich zájem o českou knihu. Přehlížel sociální problémy a soustředil se především na vlídný a klidný humor. Ve své tvorbě rád popisoval venkov a všední lidi. V jeho dílech už se objevují znaky realismu.⁶¹

Inspirací mu bylo především jeho oblíbené maloměsto, prostředí malých hospůdek a pivovarů, kam jako hlavní postavy přivádí hlavně studenty a řemeslníky.⁶² Zde je malá ukázka: „*V pivě život života, v něm se topí strast i trampota, jím se krutá žízeň mile hasí, jím se život pustý krásí, mudrců v něm leží kámen, blaha počátek i Amen.*“⁶³

Jeho osobitý styl se projevil především v tvorbě humoresek. Nejznámější z nich je humorná próza *Pan amanuensis na venku aneb Putování za novelou (1842)*. Je to první česká novela, ve které Rubeš představuje právníka Antonína Prášila, jehož hlavním cílem je najít látku k české novele. Zde poznává různé lidské charaktery, avšak při této cestě je podezřelý z krádeže, a tak ho vyšetřuje nadutý správce. Hlavní roli hraje především náhoda, díky které pomůže svému příteli k dědictví a také díky ní získá označení advokátního úředníka neboli amanuensise bez toho, aniž by musel novelu opravdu napsat. Novela se v podstatě napsala sama tím způsobem, že Antonín cestoval po venkově.⁶⁴

⁶⁰ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 32

⁶¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *O české satirě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. str. 23

⁶² SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 33

⁶³ František Jaromír Rubeš. *Databáze knih* [online]. [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/citaty/frantisek-jaromir-rubes-10213>

⁶⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973. str. 230

Mezi další Rubešovy humoresky patří *Smutné vyrazení ve Hvězdě* (1842) a *Ostří hoši* (1843).⁶⁵ Tyto humoresky byly oblíbené hlavně díky autorovo detailním postřehům z českého života, slovním vtípem a hrou s významy slov.⁶⁶

František Antonín Rubeš přispíval do časopisu hlavně svými humoreskami a deklamovánkami. Jeho humor byl hravý, bez ironie a neútočný.⁶⁷ Byl také hlavním autorem tohoto časopisu. Jeho novely umožňovaly čtenáři pohled do soudobé české literatury. Typické byly především vyjadřováním všedního dne a svou realističností, která se odrážela zejména v kresbě postav. Příkladem v novelách *Pan Trouba* či *Ostří hoši*. Rubešovi deklamovánky se poté stávaly pravidelnými součástmi českých besed.⁶⁸

Třetí ze zakladatelů Václav Filípek, narozen roku 1812 ve Veselí nad Lužnicí také vystudoval filosofii v Praze, kde se rychle dostal do kolektivu českých vlastenců a zapojil se do kulturního dění. Jeho příspěvky můžeme najít v časopisech *Květy*, *Česká včela* nebo v almanachu *Vesna*. V časopise *Česká včela* poprvé publikoval dnes jeho nejznámější humoresku *Osudné kvíčaly* (1839). Znovu ji vydal v pozmeněné podobě pod názvem *Ženich v kurníku*. Najdeme ji ve 14. svazku *Palečka*.⁶⁹

Jeho největší zásluhou byla redaktorská práce právě v *Palečkovi*, působil zde i jako editor a dohlížel na jazykovou správnost všech příspěvků. Říkávalo se mu „třetí palečkář.“ Filípek se také roku 1851 pokusil o svůj vlastní humoristický časopis *Turek na mostě pražském*, bohužel neúspěšně a časopis se na rozdíl od *Palečka* po vydání prvního svazku neprosadil.⁷⁰

Do *Palečka* přispěl nejen jako editor, ale i svými příspěvky, ač umělecky méně náročnými. Nejzajímavější jsou jeho ironické glosy k soudobému životu a výjevy ze života nižších vrstev. Řadil mezi ně například kuchařky, hadráčky a poddané s různým sociálním soucítěním.⁷¹

⁶⁵ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 32

⁶⁶ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973. str. 230

⁶⁷ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973. str. 230

⁶⁸ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 757

⁶⁹ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 34

⁷⁰ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 34

⁷¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 757

Autoři Palečka se snažili o rozšíření časopisu a právě proto se soustředili na široké obyvatelstvo s úmyslem získat co nejvíce čtenářů. Snažili se o to skrze zábavu, kterou byl tento časopis prostoupen. Zároveň se snažili pomoci pořadatelům besed publikováním různých deklamací a scénických výstupů. Úspěch byl zaznamenán už na začátku vydávání, kdy se časopis dostával do podvědomí lidové vrstvy. Tato vrstva si ho brzy oblíbila, ovšem vzhledem k tomu, že v posledních dvou ročnících se přestaly publikovat příspěvky F. J. Rubeše, došlo k tomu, že časopis začal ztrácet na své tak charakteristické lehkosti, nenáročnosti a aktuálnosti.⁷²

Každý svazek přinášel proti titulu kreslený vtíp, ale rubriky nebyly řazené pravidelně. Nacházely se zde rubriky jako *Oznámení*, *Stoletý kalendář*, *Vysvětlení obrázku zpředu přiloženého* a *Kukátko*. Obsahovaly aforismy, anekdoty, obecné ironické narážky na některé dobové otázky ohledně vlastenectví, lidské hlouposti, módy a literatury. V časopise se občas objevily i takové osobnosti jako J. K. Tyl se svými drobnými příspěvky. Mezi další můžeme zařadit F. Kopa, J. Možného a J. Burgersteina.⁷³

Ojedinělým pokusem o humor vyšší úrovně ukazovala nepodepsaná črta „Bradýř“ napsaná zřejmě Hajníšem či Filípkem. Autor zde seznamuje čtenáře s různými vrstvami obyvatelstva a s trpkým humorem líčí jednání podle společenského postavení. Tato črta ovšem nepřevyšuje úroveň ostatních humoristických prací, zejména Rubešových. Hlavním účelem této humoresky je podat charakteristiku jednotlivých měšťanských vrstev.⁷⁴

Paleček položil základy novočeského humoru jako samostatnému beletristickému žánru obrozeneckého písemnictví a současně dovršil jeho počátky. Šlo mu o výchovu lidu, avšak toto zanedlouho přestalo čtenářům stačit díky politickým rozporům, na které Paleček nedokázal odpovědět a tak po odchodu Rubeše roku 1847 časopis zaniká.⁷⁵

Po úspěšném vydávání Palečka touto trojicí vyšel časopis ještě několikrát. Roku 1851 pod názvem *Paleček Druhý*, ale pouze jedním svazkem. Roku 1853 *Paleček Štěbetálek čili sto žertovných anekdot, pro ukrácení chvíle a obveselení myslí na svět vyslaných od Palečka Prvního* a po něm *Paleček Povídálek, Štěbetálekův kamarád čili ještě sto*

⁷² AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 757

⁷³ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 757

⁷⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *O české satíře.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. str. 23-24

⁷⁵ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *O české satíře.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. str. 24

žertovných anekdot, pro ukrácení chvíle a obveselení myslí na svět poslaných od Palečka Prvního. I když už se tyto svazky stávaly spíše finanční záležitostí než literární, vyšel i třetí soubor pod názvem *Všehochuť pro obveselení a zasmání*. U tohoto svazku už šlo čistě jen o zisk.⁷⁶

Po zaniknutí časopisu se roku 1872 objevuje Jan Otto, který se zasadil o obnovení časopisu a zakládá satirický list, jehož název převzal právě po Palečkovi těchto tří autorů.⁷⁷ Tento Paleček vycházel v letech 1873-1897. Je to jeden z prvních časopisů, který ihned po vzniku nezankl a nesl dále tradici českých satirických časopisů. J. Otto byl v této době nositelem pokrokové tradice české buržoasie.⁷⁸

2.2 Charakteristika časopisu a vybraní přispěvatelé

Časopis Paleček se zaměřoval především na dobový humor a vtíp. Řešil aktuální události společnosti, společenské vztahy a posléze i vztahy politické. Z tohoto hlediska vyplývá, že to byl především vlastenecký časopis, zaměřený na mravní hodnoty. Byl určený širokému čtenářskému okruhu, ovšem stěžejní pro něj bylo apelovat i na vzdělanější vrstvu společnosti. Časopis velmi dbal na svou jazykovou úroveň a jazykový humor.

Hlavní snahou Jana Otty bylo vytvořit původní český humoristický časopis jako alternativu k časopisům německým. Časopis pozměnil název v roce 1887 na *Nový Paleček* a s tím začalo i jeho nové číslování. Několikrát změnil i svůj podtitul. Roku 1872/73 - 1874 se jmenoval *Humoristický týdeník obrázkový*, 1874/75 - 1880 *Humoristický obrázkový týdeník nepolitický*, 1881-82 *Humoristicko-satirický týdeník nepolitický*, 1883 se přejmenoval na *Humoristický týdeník nepolitický* a téhož roku se rovněž přidala satirická příloha *Šotek*. Stejnojmenná příloha od roku 1849 vycházela i v Národních novinách. V roce 1884 byl změněn podtitul na *Humoristický týdeník nepolitický s politicko-satirickou přílohou Šotek* a roku 1885 - 1887 byl podtitul změněn naposledy na *Humoristický týdeník nepolitický*.⁷⁹

Za celé působení časopisu se zde také vystříдалo několik redaktorů. První redaktor, který v Palečkovi od roku 1872/73 působil, byl Josef Štolba. Ovšem nebyl sám, záhy

⁷⁶ SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986. str. 34

⁷⁷ PYTLÍK, Radko. *Malá encyklopedie českého humoru*. Praha: Československý spisovatel, 1982. str.170

⁷⁸ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 136

⁷⁹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 757

se připojil i August Nevšimal a celý tento a nadcházející dva ročníky se v této funkci střídali. Konkrétně Josef Štolba měl na starost tyto ročníky a čísla: roč. 1 do č. 29, roč. 2 od č. 14 - roč. 3 do č. 7. Změna nastává až v roce 1875, kde v redakci Palečka August Nevšimal převažuje. Ten vedl čísla: roč. 1 od č. 30 - roč. 2. do č. 13, dále roč. 3 od č. 8 - roč. 4. do č. 43. Mezitím se v nakladatelství Jana Otty objevuje i Ignát Hermann, který zde od roku 1873 pracoval coby příručí a administrátor, až se dostal k funkci redigování Palečka. V podstatě vedl časopis už ve 4. ročníku, ale protože ještě nedosáhl plnoletosti, zaujal formálně tuto pozici J. Stolař. Jakmile dosáhl plnoletosti, ukazuje se v čele časopisu už oficiálně. Tato funkce pro něj trvala pouze dva roky. Řídil je od roku 1876 do roku 1878, tedy do šestého ročníku, čtyřiačtyřicátého čísla. Jelikož se roku 1878 změnil majitel novin, musel Ignát Hermann odejít na jiné místo, až si roku 1882 zakládá vlastní časopis.⁸⁰

Novým vydavatelem a redaktorem se stal Rudolf Pokorný. Navázal na pokračování ročníku a č. 45 je už pod jeho vedením. Pokorný vedl nejen Palečka, ale staral se i o jeho politicko-satirickou přílohu Šotek. Přispíval i do almanachu Ruch a k tomuto směru se hlásil i svou tvorbou. Ve vedení Palečka vydržel až do roku 1887, kdy onemocněl a do své smrti pracoval v Libochovicích na místě okresního tajemníka. V časopise Paleček se vedle Rudolfa Pokorného také objevil Karel Krejčík. Působil rovněž jako redaktor a několik čísel vydali společně. Roku 1887 od třetího čísla se K. Krejčík stává odpovědným redaktorem obrázkové části a od č. 26 do č. 39 odpovědným redaktorem celého časopisu.⁸¹

Redaktoři také se čtenáři komunikovali a tím dávali najevo, že jim záleží na kontaktu se svými čtenáři a na čtivosti časopisu. Na konci časopisu se neobjevoval jen obsah shrnující všechny příspěvky v daném čísle, ale objevovala se zde i tzv. Listárna Palečka, někdy pojmenovaná i jako Listárna redakce, ve které informovali o aktuálním dění. Reagovali také na změny rubrik. Neváhali čtenáře na konci čísla o změně informovat a psát, co bude obsahovat číslo následující. Například v sedmém čísle roku 1875 Paleček upozorňuje, že vyšel Palečkův humoristický kalendář na rok 1876. Dále vyzívají předplatitele, kterým už vypršela lhůta o uhrazení částky, aby jim časopis mohli nadále zasílat. Tyto příspěvky byly podepsány zpravidla jako Administrace Palečka, či jako Paleček samotný.

⁸⁰ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 757-758

⁸¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 758

Měnili se též vydavatelé. Do č. 26 roku 1878 Palečka vydával Jan Otto a než se novým vydavatelem stal R. Pokorný, několik čísel zastoupil František Borový. Fr. Borový se živil jako účetní, ale po onemocnění otce a náhlé smrti bratra, nedokázal získat konfesi na převzetí rodinného vydavatelství, až muselo být zastaveno. Aby povolení získal zpět, začal pracovat v Ottově nakladatelství a tak se od šestého ročníku č. 26 také stal vydavatelem Palečka. R. Pokorný byl vydavatelem ročníku 7 - 9 do č. 26 (1879 - 1881), od dalšího čísla byl časopis vydáván nejen Pokorným, ale i Krejčíkem. Roku 1883 ho vydával jen Pokorný a o rok později, což zahrnovalo ročníky 12 a 13 do č. 41 znovu spolupracoval s Krejčíkem. Poté ho vedl opět pouze Pokorný, až ho roku 1887 od č. 3 definitivně nahradil J. Skřivan s K. Krejčíkem.⁸²

Jak už bylo řečeno, časopis vycházel jako týdeník. Od prvního roku vydávání do roku 1876, což obsahovalo čtyři ročníky, vycházel přesně od podzimu do podzimu. Pátý ročník opět začal na podzim roku 1876 a skončil na konci nadcházejícího roku. Celkem 66 čísel vyšlo od roku 1878 - 1887, ročníky 6 - 15 vycházely shodně s kalendářním rokem, s výjimkou pátého a posledního ročníku, což obsahovalo k 30. 9. 1887 pouze 40 čísel. Obvykle jich bývalo 52 až 53, ale některé ročníky byla čísla sdružována do sešitů po třech číslech. Například přílohy 1873/74 - 1874/75 (roč. 2 - 3), příloha 1878 - 1881 (roč. 6 - 9) s názvem *Palečkův telefon*. Dále inzertní příloha k humoristickému týdeníku 1878 (roč. 6) *Ozvěna*, románová příloha k humoristickému týdeníku P. a Pražským hospodářským novinám, 1882 (roč. 10) Inzertní příloha k humoristickému týdeníku a též premie: J. Herben: *Paleček*, 1883 - 1884 (roč. 11 - 12) *Šotek*, 1884 (roč. 12) v sešitech J. Arbes: *Český Paganini*: 1884 - 1886 (roč. 12 - 14) *Rarášek*.⁸³

Časopis od roku 1879 nesl časopis podtitul Humoristický obrázkový týdeník nepolitický, čímž docházelo ke střetu zájmů, a tak díky ostré satíře na politiku a dobové problémy dochází ke konfiskaci čísel. Časopis tím přichází o okruh svých čtenářů, a aby si je získal zpět, začal vydávat více příloh, které se vzhledem ke konkurenci Humoristických listů a Švandy Dudáka nepodařilo naplnit. Paleček tak začal ztrácet svůj význam a dostal se tím do existenční krize.⁸⁴

⁸² AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 758

⁸³ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 758

⁸⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 758

Mezi četné přispěvatele a výrazné osobnosti Palečka patřili:

Jakub Arbes, narozený na Smíchově v Praze, 12. 6. 1840 jako syn obuvníka. Živil se jako spisovatel, novinář a byl také tvůrce romaneta. Roku 1867 se stal členem redakce Hlasu, působil jako redaktor Vesny kutnohorské (1868) a téhož roku i redaktorem Národních listů. Od roku 1876 - 1879 byl i dramaturgem Prozatímního divadla v Praze. Arbes se zajímal především o sociální otázky, což vyplývalo z jeho života samotného. Jedním ze svých článků dal podnět k založení podpůrného spolku spisovatelů-beletristů Máj. V literatuře zprvu začínal básněmi převážně intimního rázu, nadále psal žertovné popěvky, pijácké písně, žertovné popěvky a vlastenecké verše. Nakonec rychle přechází od subjektivní lyriky až k politickým a satirickým veršům, které najdeme v časopisech Paleček, Šotek, Švanda dudák a Šípy.⁸⁵

Ignát Hermann se narodil 12. 8. 1854 v Chotěboři na Horním mlýně. Otec pracoval jako mlynář, ale kvůli neúspěchu se později živil jako kancelářský písař. Ignát zpočátku působil jako kupecký učeň, díky čemuž pracoval jako příručí v galanterii vlastníci bratří Tučků v Praze. Zde se seznámil s literárním světem a roku 1873 získal zaměstnání v Ottově nakladatelství. O tři roky později se stal redaktorem časopisu Paleček, v němž hned v roce 1873 debutoval první tištěnou prací. Po změně vydavatelství v Palečkovi už nepůsobil a roku 1881 se dostal do Národních listů jako pokladník. Roku 1882 redigoval už svůj vlastní časopis Švanda dudák, ve kterém uveřejňoval své prózy, například román *U snědeného krámu*. Od roku 1892 přispíval naplno i do Národních listů, hlavně svými fejetony a povídkami. V těchto listech nakonec pracoval až do své smrti. Na začátku života psal příležitostně brožury a humoristické prózy inspirovanými J. Nerudou. Jeho talent se nejvíce projevil v prózách vytištěné do knihy *Pražské figurky*. Zde ukazuje především drobné obchodníky, řemeslníky, úředníky a ženy žijící v historickém centru Prahy a v předměstském Podskalí 70. a 80. let. Později inklinoval k dobrému člověku, zachycenému v povídce *Pan Melichar*. Vrcholem jeho umělecké tvorby pro něj byl v 80. letech již zmíněný román *U snědeného krámu*. Později se I. Hermann spíše soustředí na postavy charakteristické především svými starostmi a prostým životem. Ukazuje například pasivního Martina

⁸⁵ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. I. A-G*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 73-74

Žemlu a jeho strasti jako podnikatele či ukazuje rodinu pražského živnostníka a humorný pohled na svět v díle *Otec Kondelík a ženich Vejvara*.⁸⁶

Jan Neruda se narodil v hlavním městě Praha 9. 7. 1834. Neruda byl vůdčí osobností generace Májovců, básník, autor lyriky odhalující vlastní nitro v rámci národa a lidstva, epiky ukazující folklór a náboženství skrze sociální a lidské situace tehdejšího člověka. Působil jako tvůrce fejetonu, dramatik, literární a divadelní kritik. Otec vystřídal několik zaměstnání, až získal povolení k pobytu v Praze, kde si otevřel trafiku a ukotvil s manželkou před Janovo narozením. V roce 1846 začal J. Neruda studovat na Malostranském gymnáziu, později přešel na Akademické gymnázium. Zde se seznámil s V. Hálkem či F. Schulzem. Za svého života spolupracoval s německým listem Prager Morgenpost a od roku 1859 s *Obrazy života*. Na podzim o rok později pracoval na chvíli v redakci časopisu *Čas*, který vyměnil za deník *Hlas* kvůli neshodám s ostatními členy redakce. Po sloučení *Hlasu* s *Národními novinami* Neruda přispívá svými fejetony i literární a divadelní kritikou. Vedle novinářské činnosti působil v časopisech *Rodinná kronika*, *Květy*, *Lumír* a anonymně i v časopise *Zlaté dno*. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří například pamfletická báseň *U nás*, kde Neruda šel proti konzervativním silám nebo *Hřbitovní kvítí*. V *Písniích kosmických* se snažil o posílení duchovních snah a vnitřní přerod národa, v *Baladách a romancích* se soustředil na novodobý humanitní mýtus prodchnutý individualitou českého ducha. Ve *Zpěvech pátečních* dával do protikladu lidově ztvárněné prastaré mýty s novodobými ideály lidské svobody a volnosti. V souboru *Arabesky* se projevil zájmem o lidskou psychiku a osud postav pojal spíše humorným stylem. Vrcholné Nerudovo prozaické dílo, *Povídky malostranské* pak ukazují napětí mezi idylou starosvětských zákoutí a malostí životních obzorů člověka, vězněného v předsudcích a konvencích.⁸⁷

J. Neruda velmi často narážel na různé podoby společenského života, zvláště ve fejetonech. V centru jeho pozornosti byl především městský svět. Osobitou součástí Nerudovi publicistiky tvořila kritika hudební, literární, výtvarná a zejména divadelní. V těchto sférách se snažil o demokratizaci českého umění a zvyšování jeho úrovně. Za svého působení vystřídal několik pseudonymů. Vystupoval pod jmény Antonín

⁸⁶ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 2/I. H-J*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 159-160

⁸⁷ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3. M-Ř. Svazek I. M-O*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 493-495

Barborka, Janko Hovorka a mnoho dalších. Pod některými z nich ho též najdeme i v časopise *Paleček*, do kterého přispíval v letech 1876 - 87.⁸⁸

August Nevšimal, autor humoristických próz a veršů, překladatel situačních komedií se narodil 26. 8. 1847. Pocházel z velké rodiny chudého tkalce. Po maturitě vystudoval právnickou fakultu v Praze a již během studií se živil jako redaktor časopisu *Paleček*, do kterého sám často přispíval. Roku 1895 po složení zkoušky působil už jako samostatný advokát a v 70. letech se účastnil činností ve spolku *Slavie*, literárního odboru *Umělecké besedy* a jihočeského spolku *Štítiny*. Literatuře se věnoval od roku 1866 a svůj smysl pro humor uplatnil v mnoha časopisech. V humoristických listech, *Palečkovi*, *Novém Palečkovi* a *Švandu dudákovi*. Přispíval i epigramy a veršovanými doprovody ke kresbám. V satirě *Obležení města Račic* (1848) vydal i některé ze svých časopiseckých příspěvků. V další vydané knize *Trojlistek* vydal humoristické básně a epigramy soustředící se na dobově populární témata jako vědecké, církevní, darwinistické teorie, byrokracii, politické satiry či parodie *Hálkových Večerních písní* a podobně. Práce prozaické shrnul do díla *Humor rodného kraje* a do *Humoru života* zaznamenal humoresky, črty a tehdy módní romány *Tajemství hradu Tolštejna*. August Nevšimal psal i fejetony a v časopise *Švanda dudák* použil především ironii, kterou využil proti dekadentním a symbolistním tendencím v literatuře.⁸⁹

Josef Štolba, třetí syn úředníka z Hradce Králové se narodil 3. 5. 1846. Po přestěhování do Prahy, roku 1857 studoval na Akademickém gymnáziu a za středoškolských studií si založil spolu s J. Čelakovským, I. Klicperou, J. V. Sládkem a S. Čechem spolek *Oreb*. V tomto spolku vydávali několik časopisů mezi něž patřil časopis *Lípa*, *Kritika*, *Vesmír* a další. Po absolvování práv pracoval jako koncipient v advokátní kanceláři, až se stal samostatným notářem v Nechanicích. Za notářského působení ho navštěvovala řada umělců a literátů. Patřili mezi ně například J. Zeyer, A. Jirásek a A. Stašek. V literární práci J. Štolby se objevuje fraška a veselohra. Kriticky se vyjadřuje ke společenskému životu na malém městě. Tento úpadek mravů, zbohatlíků a úředníků s upadajícími způsoby a hamižností zaznamenal použitím ironie v dílech *Bratranec*, *Maloměstští diplomati* a *Za šlechtickým erbem* naprosto dokonale. Jeho oblibou bylo dávat právě tyto postavy do kontrastu s lidmi plného charakteru a nemajetných inteligentů

⁸⁸ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce*. 3. M-Ř. Svazek I. M-O. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 495

⁸⁹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce*. 3. M-Ř. Svazek I. M-O. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 524

jako v dílech *Vodní družstvo* nebo *Jenom ne písemně!*. Karikoval i rodinné poměry (*Únos, Mořská panna*). Velký smysl měl pro drobnokresbu a o zachycení typického prostředí se situační zápletkou. Byl to mistr veselohry a i jeho vážná dramata (*Zloděj, Peníze, Závěť*) byly velmi úspěšné. Jejich hlavním cílem bylo podávat obraz bídy a zoufalství plného drastického naturalismu. Jeho sociální drama *Matčino dílo* poukazuje na třídní uvědomování dělníků a bohužel kvůli cenzuře bylo dílo zakázáno a J. Štolba se na několik let literárně odmlčel. Po roce 1900 už pouze svá nová dramata varioval na kdysi originální situace a motivy. Josef Štolba psal barvitým, lehkým a impresionistickým způsobem.⁹⁰

Další autoři, kteří do časopisu přispívali, lze rozdělit na dvě skupiny. Na tu před R. Pokorným, tedy autory objevující se zvláště v prvních ročnících a na ty, kteří se objevovali až za samotného Pokorného.

Nejčastěji se do *Palečka* přispívalo různými verši, prózou nebo dokonce obojím. Většina autorů přispívala, jak bývalo zvykem, zvláště v tomto časopise, pod pseudonymy.

V prvních ročnících můžeme najít tyto autory: J. Baš (Al. Terezo), I. Hermann, redaktor, který měl pseudonymů hned několik (Hynek H., Arminius, Barbarabáš Trn, Basilik, Ignatius, Tomáš Cihla a další), A. V. Nevšimal (Josef Sofoklés a šifra A. N. N.) L. Stroupežnický a J. Štolba (Jobek a Dr. Pepé), E. Zungel (Zungl, Em. Trnka, pouze Trnka či opět šifra E., E. Z.), J. Bittner (Holátko, J. Brus), H. Grunert (Froufrou a Frou-Frou), J. Herben (J. Kalina), J. Hubáček (Fedor Hubičko), E. Jelínek (Ed. J. Pražský, šifra E. J.), K. Jiránek (šifra Q. H.), A. Koukl (Filištín, Petr Filištín, šifra P. Fil.), E. Krásnohorská (Soliman Ředkvička), G. B. Kubelka (G. Bodláček), F. Kvapil (F. Žherský), O. Pinkas (Saknipo), K. V. Rais (Prokop Bodlák), O. V. Seykora (Kostelecký, K. Seykora, K. Sykra a šifra Oldř. S. Kost.), J. Thomayer (R. E. Iamot, Mojardómus) a další.⁹¹

Za dobu, kdy v čele redakce časopisu stál R. Pokorný, se objevovala jména: F. Chalupa (zejména šifry Fr. Ch., Fr. Chlp. Či jen Chlp.), samotný R. Pokorný (Heřman Městecký, Petar, Petar Ranko, Ranko a šifry R. P., R.), J. Arbes (Aldebaran, dr. V. Blauhaas, Ivan Kopřiva, Med. U. Dr. d' Arbes, Orion), F. Brábek (Branovický), J. Braun

⁹⁰ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, str. 771-772

⁹¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 759-760

(Kutnohorský, Z. Mirceltic), C. L. Frič, J. Herben (J. Kalina, šifry J. Hn., J. H.), V. Houdek (Kilián Karásek), P. Jehlička (Dr. Vagus), E. Jelínek (Ed. J. Pražský), O. Klazar (O. Horský, Ot. Horský, Vendelín Brk, Venda Brk), I. Klicpera (Starý študent), J. Kosina (Jaroslav Nasiko, Skalný), E. Krásnohorská (Gambrinus, Jeden žiznivý), J. Lacina (Kolda Malínský), E. Ludvík (Jan Ruda, šifra J. R.), A. E. Mužík (Ivan Pravý), J. Nečas (J. Čas), G. Preissová (Elka P.), O. Prokoš (Ratiboř Vtipálek), K. V. Rais (Proop Bodlák), J. Skřivan (J. V. Višňovský) či B. Herbenová (B. Foustková)⁹²

2.3 Obsahová stránka, rubriky

Časopis vycházel jako týdeník každou sobotu, přičemž na konci každého čísla byla pod čarou uvedena cena, za kterou si čtenář mohl časopis pořídit. Jednotlivá čísla stála celkem 10 krejcarů, avšak bylo možné si pořídit i předplatné na různé časové období. Na čtvrt roku činilo pro Prahu 1 zlatou a 25 krejcarů, půlroční dvojnásobek a celý rok logicky celých 5 zlatých. Vzhledem k tomu, že průměrná mzda tehdejší nižší vrstvy byla při 70 a více pracovních hodinách za týden 3-5 zlatých,⁹³ byla cena 10 krejcarů za jeden časopis přijatelná a časopis se nestal finančně nedostupným pro žádnou pracující vrstvu. V časopise najdeme i informace o odpovědném redaktorovi a tiskárně, která noviny vydala. Z hlediska formy je Paleček členěn do dvou sloupců nahuštěného textu a mezi nimi se zpravidla objevila krásná ilustrace. Poměr kresleného a psaného textu je 2:1. Ilustrace doplňovala text či mu dávala zcela jiný smysl. Některé z nich mnohdy zabírají skoro celý formát strany.

Hlavním cílem a také úkolem tohoto časopisu byly podle básně E. Zungela v prvním čísle, prvního ročníku „tepat hříchy, vady, bludy“ jako kdysi Paleček krále Jiřího z Poděbrad neboli jak se mu říkávalo „králův šašek – šaškův král.“ Šlo zejména o snahu pěstovat typický český humor, který měl za úkol vytlačit německé humoristické časopisy v této době tak oblíbené. A nejen tyto humoristické časopisy, ale i tzv. krvavou literaturu. Paleček obsahoval zejména epické a lyrické verše, humoresky, epigramy, parodie a původní i přeloženou prózu. Přeloženou prózu najdeme především

⁹² AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 760

⁹³ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918.* 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982, str. 278

za působení Ignáta Hermanna, kdy se otiskovaly překlady v hojném počtu a díky tomu vznikla od roku 1878 příloha jménem *Ozvěna*, která byla na tyto překlady zaměřená.⁹⁴

Ignáta Hermann, začal s publikováním překladů přesněji už v roce 1876 (roč. 4), kdy otiskl překlad románu *Zimní pobyt v ledovém moři* od Venera. Nedlouho po té vyšlo v Palečkovi další Vernerovo dílo *Doktor Ox*, kterou vydal L. Schmidt a poté próza Ch. Dickense od J. Váňi pod pseudonymem V. Prachatický. Za působení R. Pokorného v redakci se působnost autorů značně rozšířila, především z literatur slovanských, což napovídá tomu, jakou měl redaktor základní orientaci v časopise. Objevovala se zde i ruská literatura. Mezi překládacími autory této literatury najdeme J. Hrubého, C. L. Friče a J. Hudce, kteří se věnovali zejména tvorbě N. V. Gogola, dále F. Chalupu, F. Macha a J. Hejduka věnujícího se epigramům A. S. Puškina. Z polské literatury překládali především R. Pokorný, E. Jelínek a E. Holinka. Z bulharské též E. Jelínek, tvorbu jihoslovanských národů J. Holeček a například z neslovanských literatur H. Balzaca V. Černý, Marka Twaina G. Dörfl a C. L. Frič.⁹⁵

Od roku 1879, kdy se k redaktorství začínají dostávat Krejčík s Pokorným, byla populárnější spíše satira. Zaměřovali se na problémy denního života, což zahrnovalo problémy politické, umělecké, literární, ale i společenské. Pro toto odvětví byla též vyčleněna rubrika s názvem *z Palečkovy tobočky*. Tato rubrika byla uváděná ke konci časopisu a zpravidla se zde objevily dvě postavy: Paleček a Malíček, kteří vedli dialog na aktuální téma. Pod nimi se nacházely překlady ze slovenských literatur, sdělením ještě výraznější.⁹⁶ Ukázkou je nám č. 40 z roku 1975. Zde se Malíček konstatuje, že ve Vídni prý shazují rodiče děti s okna, když je nemohou uživit. A Paleček na toto téma odpovídá: „Když umějí děti takhle posílat do světa, proč pak neskočili oni sami s okna před svatbou?“ Poukazují tím na bídu lidu, že rodiče nemohou uživit své vlastní děti, záhy je to však zesměšněno a zároveň káráno, aby rodiče byli více zodpovědní. Téhož roku v č. 25 pro změnu Malíček konstatuje, že dámy prý nosí falešná záda, Paleček odpovídá: „Lepší je ta faleš v kříži než v prsou.“ I těmito pár slovy opět poukazují na požadavky doby, ale také určitou přetvářku a nepoctivost. Je zde také otázka židů, která je provázána celým časopisem. Malíčkov

⁹⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 758

⁹⁵ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 759-760

⁹⁶ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 758

se zdá, že se příroda kvapem probouzí k novému životu- všecko pučí a Paleček konstatuje: „Jen židé nic.“

Od tohoto toku se také vedle běžných vtipů objevují anekdoty na pokračování, které naráží na různé etnické společnosti. Mezi ně patřily etniky židovské, cikánské, ale i národnostní jako slovenské, vyprávěné slovensky a dále perské, bulharské nebo maďarské. Maďarská anekdota Maďar v rukavičkách⁹⁷ vypráví o Maďarovi, který šel do taneční zábavy a jelikož měl rukavičky dané rubem nahoru, všichni si mysleli, že je to národní zvyk, posléze však zjistili, že je má otočené pouze kvůli díře na druhé straně. Tato anekdota jednak zesměšňuje, což je její hlavní účel avšak ukazuje i určitou vychytralost. Najdou se i Maďarské anekdoty, které jsou vyprávěné slovensky.⁹⁸ Objevují se i narážky na profese a zaměřené skupiny, do nichž se řadí myslivecké, farářské, vojenské a sokolské anekdoty.

Další novinkou, která započala v těchto letech, byla rubrika s historkami. Výrazné byly historky farářské, které se zaměřovaly na interakci mezi farářem a prostým občanem. Tyto historky byly na pokračování a na začátku pod nadpisem označené římskou číslicí. Historka číslo XCVIII. neboli Když člověk čte mechanicky, vypráví o faráři Konipáskovi, který přelstí pana doktora Zahrádku. Farář Konipásek doktorovi řekne, že na základě matematiky uhodne jak se bude jmenovat jeho paní. Pan Zahrádka však nevěří a vsadí se o půl hektolitrů piva. Farář tedy začne počítat, až zvolá, že jeho budoucí partnerka ponese jméno paní Zahrádková. Doktor neunesl posměchu a přísahal pomstu, kterou uskutečnil již při farářově mechanickém čtení nebožtíků při nedělní mši, což vedlo k jedinému. Přečetl i své jméno. Farář nám ze začátku ukazuje, že člověk by si měl všimnout věcí okolo sebe a nezaběhnout do každodenní rutiny, avšak sám je nakonec polapen svým „kázáním.“ V historce Slovo dělá muže,⁹⁹ se objevuje jistý pan farář Uhlík. Jelikož si nechal od krejčího ušít oblek za čtyřicet zlatých, přislíbil za slevu pěti zlatých, že pokud si krejčí vezme ženu z kolatury, oddá ho zadarmo. Při obřadě i přesto tuto sumu vyžaduje a na krejčíkovu protest pouze konstatuje, že tato suma náleží jen jeho nové manželce, která nezaplatila. Krejčí tedy zaplatil za ní. Farář se nám tím ukazuje jako vychytralý a svým chováním pro tuto profesi vskutku nevhodný.

⁹⁷ Maďar v rukavičkách. Paleček, 1880, r. 8., č. 10

⁹⁸ Když člověk čte mechanicky. Paleček, 1880, roč. 8., č. 10

⁹⁹ Slovo dělá muže. Paleček, 1880, roč. 8., č. 50

Faráři v těchto historkách jsou pojmenováni podle stavu. Objevují se jména jako Suchý či Bohatý. Pojmenovávají se i deminutivem. Pokud jde o nadpis historek, samy nám nastiňují, čeho se bude celá historka týkat. Mezi další historky, které se v Palečkovi objevily, lze řadit například i historky vojenské, ale také příležitostné jako masopustní.

V roce 1880 (roč. 8) se objevovala humorná vyprávění o divadle. Tato vyprávění vycházela pravidelně a přispívali do nich různorodí autoři jako J. Holeček, J. V. Frič, J. D. Konrád, J. Neruda, J. L. Turnovský a další. Na těchto příkladech vidíme, že časopis Paleček si už od samého začátku držel široký okruh přispěvatelů. Mezi nejvýznamnější spisovatele, kteří zde publikovali své verše, patřil J. Neruda, někdy v Palečkovi podepsaný i pod pseudonymem Antonín Barborka, dále V. Hálek, A. Heyduk a do sporů s Lumírovci i J. Vrchlický a J. V. Sládek. Najdeme zde i prózy J. Zeyera či S. Čecha.¹⁰⁰

Z hlediska žánru byl Paleček velmi bohatý. Vedle povídek a humoresek, které značně převažovaly a byly k nalezení v každém čísle, lyrických i epických žertovných veršů, najdeme i epigramy a básnické parodie. Básnických parodií se zde objevilo několik. Řadila se mezi ně například Erbenova Svatební košile, Nerudovy Písň kosmické nebo Večerní písň od Hála.

Hálkovi Večerní písň parodoval August Nevšimal v č. 20 roku 1873. V. Hálek své verše označoval římskými písmeny, tudíž i A. Nevšimal označil své parodující verše číslicemi, ačkoliv klasickými. K porovnání:

V. Hálek

A. Nevšimal

II.

1.

Já jsem ten rytíř z pohádky,

Já jsem ten ženich z Polánky,

jenž hrdě vyjel do světa,

co hrdě vyjel do světa,

abych tu pannu uviděl,

aby tu pannu uviděl,

jež jako růže vykvétá.

co sama pokoj zametá.

O ní šla věsti kdo spatří ji

O ní šla věst': kdo vezme ji,

ten s kletbou prý to odnes,

ten za všecky to odnese,

¹⁰⁰ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 759

bud' že se v kámen promění,	bud' že se v žluč promění,
bud' že mu srdce vyrve se.	bud' že mu hlava ohne se.
I myslil jsem si u sebe:	I myslil jsem si u sebe:
Snad přec je někdo vyjmutý!	„Snad přec je někdo vyjatý?!“
A vyjel jsem za ten hřích	I vzal jsem ji, a za ten hřích
jsem- v zpěváka teď zakletý. ¹⁰¹	teď v koště sám jsem prokletý.

V. Hálek ukazuje především naivní verše, přitom příjemné, odlehčené a dobře čtivé. Prioritou mu zde byla především láska a jaro. Nevšímal zde paroduje právě tuto odlehčenost od bezohledného režimu, která nemá hlubší význam a má za úkol pouze potěšit. V parodii A. Nevšímal samozřejmě i pobavit.

Byly parodovány i verše jednotlivých autorů jako J. Vrchlického, A. Heyduka a samozřejmě také J. V. Sládka. Paleček se také věnoval humoru. Přinášel humorné stati s odborným rázem, díky čemuž se vymykal z beletristického charakteru časopisu. Jednou z těchto statí jsou *Klasobraní na poli české pouliční poezie* od J. Holečka (roč. 5, 1877), *Máchovy satirické náběhy* od J. Arbese (roč. 14, 1886) a *Staročeský humor* od Č. Zibrta (roč. 15, 1887)¹⁰²

Z hlediska generací, v příspěvcích zaznamenáme úplně všechny. Mezi nejstarší se řadil F. Doucha, J. V. Frič (pod pseudonymy Filek z Dobré Kopy, J. Opočenský či M. Brodský) a F. Hajniš. Také se zveřejňovaly práce, především epigramy z pozůstalosti F. L. Čelakovského, které doposud nebyly vytištěné. Epigramy a jiné texty i od K. Havlíčka Borovského a verše V. V. Bělohrobského i V. V. Trnoblanského.

Z nejmladší generace se v Palečkovi objevily v 11. ročníku (1883) J. S. Machar (pseud. Antonín Rousek, Leon Leonardi), A. Klášterský (Petr Jasmín), A. Sova (Ilja Gregorov) a další. Mladé generaci se nejvíce podařilo prosadit v období kolem roku 1887, kdy se Pokorný musel vzdát kvůli nemoci vedení redakce. Vyšly díky tomu hned *Tři Machovy básně*, od A. Sovy rovněž tři básně i próza a dva sonety od Šaldy. Tato tvorba

¹⁰¹ VÍTĚZSLAV HÁLEK. *Večerní písně* [online]. 1941 [cit. 2014-11-08].

Dostupné z: <http://www.sesity.net/elektronicka-knihovna/vecerni-pisne.pdf>

¹⁰² AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř. 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, str. 759

vnesla do časopisu zcela jiný nádech, ve kterém byla cítit sebeironie i moderní sarkasmus.¹⁰³

V roce 1880 - 81 se zde také objevila příloha Šotek vedená J. Arbesem. Jejím hlavním účelem bylo navázat na předcházející časopis stejného jména. Zpočátku uvedení této přílohy pro ni byly charakteristické především humoristické a satirické povídky, epigramy a alegorické básně. Satirické povídky se objevovaly především v tvorbě J. Arbesem. Autoři, kteří přispívali do Palečka, můžeme najít i v této příloze. Přispívali sem například J. Vrchlický, J. Zeyer, J. V. Frič, V. Pejša, F. X. Svoboda, K. V. Rais, F. Chalupa, K. Jiránek, J. S. Machar a další. Najdeme zde i Havlíčkovi Tyrolské elegie ilustrované M. Alšem a také Havlíčkovi básně a epigramy zaměřené proti církvi.¹⁰⁴ Šotek byl především list satirického záměru, který přerůstal vysoko české živnostenské maloměšťáctví.¹⁰⁵

Po převzetí redakce R. Pokorným se časopis nijak výrazně nezměnil co se týče přispěvatelů, ale změna šla zaznamenat v celkovém zaměření časopisu. Ubyly větší básnické skladby i povídky a začalo se vydávat více pravidelných rubrik, než tomu bylo doposud. Najdeme mezi nimi rubriky *Šotkův telefon*, *Šotek ve Vidni*, *Politický přehled*, *U našeho stolu* a *Luciperovy dopisy* zaměřené především na politické události, ostré komentáře vůči vládě, církvi a národům jako německé a maďarské. Více politické zaměření bylo hlavní příčinou větší pozornosti vlády, což vedlo k tomu, že začala do vydávání časopisu zasahovat především cenzurou některých článků a následně konfiskací čísel. Například 2. ročník časopisu byl zaměřen na problémy a poměry v české kultuře. Časopis se vyjadřoval k poměrům panujícím v Národním divadle, na problémy s Národním muzeem, s rozdělením univerzity a značné reakce najdeme i proti kritikům RKZ. V Palečkovi v tomto období nalezneme i narážky na časopis Pokrok, odsuzovaný především za jeho pokus o modernost v básnictví a výtvarném umění. Začaly se více uplatňovat krátké glosy, aforismy a epigramy a v příloze Šotek se stávala stěžejní především výtvarná stránka.¹⁰⁶

Jednou z nejvýraznějších rubrik, která se skrze léta v číslech objevuje je humoreska, což je celkem logické, vzhledem k tomu, že žánr humoresky byl v tuto dobu velmi

¹⁰³ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 759

¹⁰⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 760

¹⁰⁵ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 180

¹⁰⁶ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000, str. 760

oblíben. Žánr humoresky byl populární zvláště v německé literatuře 18. a 19. století a v české próze 19. století. Humoresky byly členěny i na pokračování, což na jednu stranu nutilo čtenáře si koupit číslo další a na stranu druhou to pomáhalo i časopisu samotnému z hlediska existenční stránky. Jelikož jsou pro žánr humoresky stěžejní postavy jako nositelé základních znaků, snadno ji poznáme. S čím se čtenář setkává jako první je hlavně pojmenování postav. Toto lze doložit na několika příkladech. Jedním z nich nám může být humoreska z prvního čísla prvního ročníku napsanou už zmíněným Josefem Štolbou, *Jak osud s lidmi hrá.*¹⁰⁷ Zde je ukázka: „ *Byl to párek, ten Francínek a ta Rozinka! Když on viděl ji, zapomínal na veškeré klasiky římské a řecké, kteří mu byli takřka denním chlebičkem, s nimiž ráno vstával a večer uléhal; když spatřila ona jej, zapomněla rázem na vše, co měla pro maminku obstarat, anebo koupila vše naopak; a když konečně svět viděl je při některém tom rendez- vous pohromadě, měl z nich skutečně radost. Hodili se k sobě jako by je byl vybral: on byl velký- ona také; on černovlasý a černooký – ona vlasů krásně rusých a oči jasně modrých; on vousatý ale trochu plešatý- její hlava byla plna nejkrásnějších kadeří a tvář hladká jako hedváb.*“ Autor zde také zachycuje zamilovanost postav nejen popisem události, ale i deminutivem.

Deminutivum najdeme i u humoresky *Věšení prádla.*¹⁰⁸ Z ní je patrné, že zdrobněliny se objevují nejčastěji u ženských postav, které znázorňují křehkost a charakter postavy. Ovšem objevují se i u dětských postav v humoresce *Kterak pan Fabian prodával piano.*¹⁰⁹

Dalším příkladem nám může být povídka *Zlaté hodinky,*¹¹⁰ kde ústřední postavou je nám stará žena Voršula a její domácí pan Greslička. Ten zde zastává ukázkový příklad chamtivého a vypočítavého člověka, toužícího pouze po bohatství. Jelikož je Voršula na smrtelné posteli a panu domácímu prozradila o zlatých hodinkách, které dá tomu, kdo jí ulehčí své poslední dny, začne se o ní starat. Po její smrti však zjistí, že hodinky schované pod postelí jsou pouze modlitební listy. Na památku tak panu domácímu zanechává hlavně mravní ponaučení.

Mravní ponaučení bylo tématem, které se objevovalo velmi často. Nejen ve *Zlatých hodinkách*, ale i v další humoresce *Ve vlastní síti*¹¹¹ se dočteme o jisté vdově Matildě

¹⁰⁷ ŠTOLBA, J. *Jak osud s lidmi hrá. Paleček*, 1873, roč. 1., č. 1

¹⁰⁸ JIŽOVSKÝ, O. *Věšení prádla. Paleček*, 1878, roč. 6., č. 30

¹⁰⁹ HERMANN, I. *Kterak pan Fabian prodával piano. Paleček*, 1878, roč. 6., č. 8

¹¹⁰ *Zlaté hodinky. Paleček*, 1873, roč. 1., č. 17

¹¹¹ FROU-FROU. *Ve vlastní síti. Paleček*, 1879, roč. 7., č.50

Doubkové, znuděné ženě, která vlastní značný obnos a po pětiletém smutku po manželovi, rozhodne si najít nového chotě. Stal se jím jakýsi Jeremiáš Cicvárek. Muž, kterého přitahuje na Matildě hlavně její kapitál. Avšak v domnění, že vdova o svůj majetek přišla, se vzdává její ruky. Jelikož to byla pouze klamná informace a Matilda o nic nepřišla, dochází jí, že Jeremiáše přitahují hlavně její peníze. Nakonec se provdá za chudého malíře, leč šlechtetnějšího a duševně mnohem bohatšího. Zde opět vidíme ukázkou ze společnosti a mezilidských vztahů. Z touhy po moci, chamtivosti a také charakter člověka.

Těžký pacient¹¹² pro změnu popisuje prohnaného zloděje Křečka, který ukradl vepřika městskému řezníkovi panu Nožičkovi, v Nešťastném policajtov¹¹³ majitele hostince u „zeleného medvěda“ pana Bumbaria či pana doktora Pilulku v Únosu.¹¹⁴ Zde vidíme, že jméno i příjmení jsou prostředkem k vyjádření ať osobnosti a charakteru postavy, či jeho profese. U příběhu Laciný nocleh¹¹⁵ nám charakteristiku příběhu napovídá i jeho samotný název, aniž bychom znali obsah. Avšak i po stránce obsahové tu opět najdeme strýce jménem Bouchal, který přijel navštívit svého synovce, bohužel v penzionu přespat nemohl, protože byl obsazený a tak se snaží dostat na noc k synovci u kterého se na okno nakonec „nedobouchal.“ Následkem toho skončil na policejní stanici, což pro něj bylo konec konců levnější než původně zamýšlený penzion.

Pro humoresky je také typické popis postav vzhledem k jejich fyzickým proporcím. Toto je pro ně velmi důležité i z hlediska karikatury, kterou díky tomu mohou velmi dobře vystihnout. Typická je pro to humoreska Moudrý rozsudek.¹¹⁶ V této humoresce se ukazuje postava Topola, přirovnaného bohem k dojmu právě rostoucích topolů. Je zde popsán jako hlava kolébající se na neskutečně dlouhém krku, přirovnaného i ke Kocourkovskému zvonu, místu, ve které je tento příběh usazen. S tělem přiměřeně dlouhým a pravou rukou nastavenou těžkou sukovnicí. U humoresky Něco za něco čili jak se vede domácím pánům, kteří neumějí než na nájemníky přirážet¹¹⁷ se na začátku můžeme dočíst, že hlavní postavou je jakýsi pan Žalud, popisován jako malý a buclatý čtyřicetiletý starý mládenec. Na první pohled je zřejmé, že právě jeho příjmení odpovídá k jemu fyzickému vzezření.

¹¹² Těžký pacient. *Paleček*, 1875, roč. 3., č. 10

¹¹³ B a K. Nešťastný policajt. *Paleček*, 1875, roč. 3., č. 25

¹¹⁴ HRADSKÝ, O. Únos. *Paleček*, 1879, roč. 7., č. 45

¹¹⁵ STROUPEŽNICKÝ, L. Laciný nocleh. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 12

¹¹⁶ TESAŘ, L. O. Moudrý rozsudek. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 19

¹¹⁷ SEHNAL, L. Něco za něco čili jak se vede domácím pánům, kteří neumějí než nájemníky přirážet. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 8

Dalším tématem objevující se v humoreskách byla otázka původu, především etnikum židovské. Vzhledem k tomu, že v 19. století byla tato příslušnost označovaná velmi negativně, je logické, že se odráží i v humoreskách Palečka a nejen v nich. Jedna z prvních humoresek tohoto rázu se objevuje hned v roce 1873. Jak vypudil soused Vávra žida ze vsi.¹¹⁸ Z prvního odstavce vidíme pejorativní zařazení této společnosti: „Já bych měl mít v sousedství žida? A k tomu ještě takového chambrusáka, jako je Abraham Manšeles?“. Nejen, že už z nadpisu víme, jakým směrem bude příběh směřovat, ale v těchto humoreskách mají samozřejmě i svá typická jména jako je Abraham Manšeles či Isák Šmaules v příhodě na pokračování, Isák Šmaules a jeho schody.¹¹⁹ Tento příběh poukazuje na charakter židů, tudíž za levno koupit a za draho prodat. Autor poukazuje na podobenství mezi jejich společnostmi se slovy: „Isák jako Isák, a kdo zná Isáka jednoho, zná Isáky všechny.“ Tedy hází všechny takzvaně do jednoho pytle. Z jiné národnosti je to například pan Isidor z humoresky Zmatek nad zmatek.¹²⁰

Objevují se zde i postavy a místa zvířecího pojmenování. Autor tak spojí toto pojmenování s různými vtipnými dvojsmysly a díky tomu vznikají komické situace. Zvířecí pojmenování můžeme najít již ve zmíněné Něco za něco čili jak se vede domácím pánům, kteří neumějí než na nájemníky přirážet,¹²¹ kde po chvíli vstupuje na scénu pan Kozel, který má dvě dcery a jako jmenovec tohoto zvířete si je také náležitě hlídá. V Moudrém rozsudku¹²² je to jistý pan konšel Mňoukal žijící v Kocourkově, v Jak podolský rychtář se pomstil Šocovickým¹²³ je to pan Krákora.

Humoresky, které se objevují v Palečkovi, jsou plně v souladu s prostředím. Většinou šlo o místa v českých zemích a tak se nemohlo stát, že by je čtenář neznal. Pokud ovšem nešlo o přeložené humoresky, které se objevovaly v časopise celkem často. O to více za působení Ignáta Hermanna.

V roce 1875 za redakce Augusta Nevšimala s Josefem Štolbou často reagují na výhrady a postoje tehdejší kritiky a parodují některé autory. Například Julese Verna. A. Nevšimal v Tajnostech hradu Tolštejn neparoduje pouze styl, ale naráží na otázku

¹¹⁸ Jak vypudil soused žida ze vsi. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 15

¹¹⁹ STROUPEŽNICKÝ, O. Isák Šmaules a jeho schody. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 24

¹²⁰ HROBSKÝ, M. Zmatek nad zmatek. *Paleček*, 1874, roč. 3., č. 5

¹²¹ SEHNAL, O. Něco za něco čili jak se vede domácím pánům, kteří neumějí než nájemníky přirážet. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 8

¹²² TESAŘ, L. O. Moudrý rozsudek. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 19

¹²³ SOBOTKA, P. Jak podolský rychtář se pomstil Šocovickým. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 10

literárního trhu. Tajnosti hradu Tolštejn bylo parodické dílo, které vycházelo v Palečkovi roku 1875 na pokračování.

Do Palečka přispěl i Julius Zeyer povídkou Krásné zoubky.¹²⁴ Ačkoli se většina povídky odehrává v hlavním městě Francie, začátek i konec se odehrává v již známém prostředí české země. Najdou se i výjimky, které nejsou zakotvené v prostředí, ale jsou tzv. na cestě. Již z názvu vypovídající Čtvrtá cesta¹²⁵ je toho důkazem. Hlavními postavami jsou zde Pan Šroubek a Pan Houžvička. Jejich čtvrtá cesta směřuje do Mnichova a Benátek.

Objevují se i humoresky z vojenského, církevního a pražského prostředí, ale pro některé není vůbec důležité místo konání, ale humor jako takový, u kterého je důležitý hlavně děj příběhu. Dalším nezbytným znakem je také zápletka a pointa, díky níž je vidět nejen komičnost celé povídky, ale i různá morální a společenská poučení.

V již zmíněném díle Julia Zeyera, Krásné zoubky je ukázkou překvapivé pointy. Zdeněk, hlavní postava humoresky se zamiluje do krásné dívky, a protože je zadaná, odjede do zahraničí. Po čase ho pozve strýc na návštěvu, kde se setká se strýcovo manželkou a jeho bývalou láskou v téže osobě. V tuto dobu zjistí, že její krásné zuby jsou pouze protéza a vše byl jen klam.

V průběhu let se často na konci časopisu také objevovaly rébusy, hádanky a další rubriky, které měly za účel pobavit a také zapojit logické uvažování. Zde je ukáзка jedné z hádanek:

S „J“ mne volaj' na venku,
s „M“ ti změřím koženku,
s „V“ posilním tvoji duši,
s „S“ udusím, na mou kuši,
s „L“ malují básníka,
s „D“ hned plocha zaniká.¹²⁶

Rébusy zobrazovaly ilustraci, která v každém čísle přibývala, čímž dávala čtenáři větší nápovědu. Čtenář buď vyluštil rébus v daném čísle či mu každý další díl dával

¹²⁴ ZEYER, J. Krásné zoubky. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 5

¹²⁵ PINKAS, O. Čtvrtá cesta. *Paleček*, 1878, roč. 6., č. 6

¹²⁶ Hádanka. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 5

nápovědu. Pokud nebyl rébus zobrazen formou ilustrace, objevila se zde buď křížovka, šaráda či palindrom.

Je vidět, že takovéto rubriky na konci časopisů byly velmi oblíbené, což značí, že se v některých časopisech a novinách objevují dodnes.

2.4 Grafická stránka

Časopis *Paleček* je po obrazové stránce velmi bohatý. Už úvodní stránka je výrazná samotným názvem časopisu, který se nacházel v horní třetině první stránky. Zpravidla byl nadpis samotný napsán velkým výrazným písmem a měl hlavně zaujmout čtenáře. V prvních ročnících časopisu se okolo nápisu objevovaly různé malířské a psací pomůcky. Ty později nahradili šašci, držící nápis *Paleček*, kteří byli obklopeni různě naladěnými lidmi. Je patrné, že se kladl velký důraz již na první dojem čtenáře a časopis se tím snažil podtrhnout humoristický ráz časopisu.

Ilustrace jako takové činily nedílnou součást každého čísla a byly až nezbytností. Jejich hlavním účelem bylo doladit čtenářovu představivost, podtrhnout jeho celkový ráz a také sloužily na dokreslení situace. Ilustrace se vždy vztahovaly k nějakému článku či byly tím hlavním tématem. Pokud nesloužily na dokreslení situace u nějakého článku, bylo jich na samostatné stránce několik a pod nimi se nacházel krátký text formou krátkého příběhu, verše či vtípu vztahující se k výjevu. V celém časopise jsou ilustrace zpracované technikou perokresby, což bylo pro tuto dobu v časopisech charakteristické. Tato technika se například objevovala v časopise *Diblík*, *Pokrok* nebo v *Humoristických listech* vydávané Josefem R. Vilímkem. Malíř k této technice používal úzké rákosové pero, které později nahradilo pero ptačí, například husí s ostře seříznutým hrotem. Tento hrot se namáčel v černém inkoustu, popřípadě v tuši.

V některých číslech se také objevují ilustrace, které slouží pouze k uvolnění a popsání všední situace. Například ve *Stupňoměru opice souseďa Bartoně z Klokočka*.¹²⁷ *Stupňoměr* obsahuje na celé stránce deset ilustrací, které vykreslují typickou ukázkou piva a jeho moci. Pod ilustracemi se nachází krátký popis. Například: „Bartoň se usadil. Poručil si první. Moment napnutí: je-li pak to „Chotěšanské“ lepší než břečka sládka Klokočovského? To stojí za přemýšlení.“ Další ukázkou k pobavení najdeme v témže roce č. 40 *U Chadimů má každý něco červeného*.¹²⁸ Jedná se o čtyři kresby,

¹²⁷ *Stupňoměr opice souseďa Bartoně z Klokočka. Paleček, 1873, roč. 1., č. 10*

¹²⁸ *U Chadimů má každý něco červeného. Paleček, 1873, roč. 1., č. 40*

ve které každý z rodiny má něco červeného. Jedna tvářičky, druhý pysky, třetí oči a poslední nos.

Najdeme i ilustrace k evoluční teorii Charlese Darwina od Augusta Nevšimala. Ku příkladu Darwinistický důkaz o tom, že my lidé civilisovaní jsme také lidožrouti,¹²⁹ ukazuje člověka, který se postupně mění v housku nebo Líhnutí králíků dle Darwina.¹³⁰ Ta pro změnu ukazuje botu měnící se právě v králíka. Roku 1874 časopis též vydává Nový důkaz pro Darwinovu theorii:

Jak Darwin plemen proměny

i vývin nám udává,

toho se mé i u ženy

již důkaz proklubává

Jak změněna ta chudička-

ač krátká prošla lhůta:

dřív byla jako putička

a teď je jako –krůta.¹³¹

Časopis je v tomto případě velmi pohotový, aktuální a celou evoluční teorii pojme stylem parodie a vtipného napodobování.

Je zde i zaměření na módu. Jedna z nich zobrazuje dvě ženy s účesy á la seno a á la sláma.¹³²

Ve 14. a 15. ročníku tohoto časopisu se také objevují překlady Ezopa či Morawskiho, u kterých byl důležitý výtvarný doprovod. Portrétovali se jak významné osobnosti, tak různé ilustrace básnických a prozaických děl, národních písní, kresleného humoru a také vtipné obrázky k ustáleným jazykovým frázím. V Palečkově se objevovaly i celé cykly k aktuální události nebo cykly ze zajímavého prostředí.

¹²⁹ Darwinovsky důkaz. *Paleček*, 1874, roč. 2., č. 45

¹³⁰ Líhnutí králíků dle Darwina. *Paleček*, 1878, roč. 6., č. 24

¹³¹ Nový důkaz pro Darwinovu theorii. *Paleček*, 1874, roč. 3., č. 6

¹³² Módy. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 15

Hlavní ilustrátor, který působil v Palečkovi v 70. letech, byl G. J. Schulz. Dále od roku 1883 zde působil K. Krejčík, který v záhlaví časopisu byl označován od 11. ročníku jako hlavní ilustrátor.

Karel Krejčík se narodil 31. 1. 1857 v Bobrovici u Mladé Boleslavi. V Mladé Boleslavi také absolvoval průmyslovou školu a v 17 letech nastoupil na pražskou malířskou akademii, kde pod vedením profesora Bernarda studoval olejomalbu. Brzy však od olejomalby upustil a začal se věnovat kresbě. Ze začátku se živil jako kreslič na porcelán u Karlových Varů. Některé z nich se vyvážely do Orientu a jiných vzdálených zemí a získaly i ocenění na pařížské výstavě. Díky tomuto úspěchu si získal respekt u německých kolegů.¹³³ K. Krejčík byl jeden z nejplodnějších kreslířů doby úpadku českého humoru a satiry. Jeho kresby lze nalézt hned v několika časopisech. Patří mezi ně Světozor, Ruch, Humoristické listy, Šípy a samozřejmě časopis Paleček a jeho příloha Šotek, do které také přispíval. Hlavním účelem jeho ilustrací bylo ukázat humoristické líbivé kresby odpovídající rozkládajícímu vkusu buržoasie. Ve vídeňsko-mnichovském slohu společenském i výtvarném, konvenčním a konverzačním realismu dosáhl módní pohotovosti a díky tomu všemu spolupracoval s velkým množstvím středoevropských listů. Jeho humor byl typicky měšťácký, používal oficírský žert, stojatý humor z rybníka společenské mělkosti, který občas rozčeřil a osvěžil vtipným nápadem a švihem carand'acheovské karikatury proti byrokracii, pavlačové politice a kapitalistické morálce. Bohužel jeho jménem je poznamenán vstup do osmdesátých let, kdy začíná úpadek karikatury, humoru a satiry. Toto trvá až do konce století.¹³⁴

Dalším z ilustrátorů Lád'a Novák se narodil 7. 10. 1865 v Praze. Byl to český kreslíř, malíř a ilustrátor, žák Petra Maixnera a Schwaigra. Je známý především jako autor sgrafit a několik pražských domů vyzdobil svými freskami. Ve své tvorbě se inspiroval především Alšovými návrhy. Například známá pivnice „U Fleků“ a dále „U sv. Tomáše“ a „Šulcova vinárna“ na Karlově náměstí jsou ozdobené jeho freskami, pořekadly a verši. Z této práce přešel především na kresbu, kde často své pijácké průpovědky zdobí starobylým písmem. Například pamětní kniha „Flekovské akademie“ vlastní několik listů jeho výtvarného rukopisu. V jeho tvorbě je charakteristická především karikatura maloměšťáckého pivního humoru, zároveň je zde zaznamenáno

¹³³ L. T. Feuilleton. Za Karlem Krejčíkem. *Národní listy*, roč. 41, č. 8, str. 1 Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?id=7332681&idpi=11457078>

¹³⁴ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 192

i robustní veselí se staročeským přízvukem vysmoleného smíchu, který je v tomto úpadkovém buržoasním období mimořádně svobodný, svérázný a neúplatný. Lád'a Novák nekreslil jen do Palečka a přílohy Šotek, ale i Švandy Dudáka či Zlaté Prahy.¹³⁵

Ilustrátor Mikoláš Aleš se narodil 18. 11. 1852 v Miroticích u Písku. Byla to největší národní osobnost českého výtvarnictví 19. století. Vynikal hlavně jako kreslíř, v otce české monumentální kresby a drobnopisné iniciálky. Také se bere za zakladatele slovenské tradice karikatury, geniálního autora českého slabikáře, malíře velkého dramatického formátu a mnoho dalšího. Alšův vtip, smích a moudrost v jeho tvorbě je ryze selská, národní a česká. Odráží se v ní česká bojovnost, tvrdohlavost, láska k pravdě, svobodě, boj proti utlačovatelům a soucitu s utlačovanými. Toto celé je zosobněno v postavách dobrých lidí, kteří užívají radovánek alkoholu a zpěvu. V 90. letech kreslil do sociálně demokratických časopisů Bič a Rašple, a když po Rubešově „Palečku“ založil Jan Otto v říjnu 1872 satirický časopis téhož jména a svěřil redakci Josefu Štolbovi, humoristovi a výbornému anekdotáři, debutoval v něm Mikoláš Aleš primitivními, po vnější stránce buschovskými kresbami, ale již čtvrtá kresba byla zabavena censurou. Aleš do Palečka například nakreslil ilustraci k básni „Král švec a knejp“. Odtud je Aleš nerozlučně spjat s představou listů, s nimiž postupně spolupracoval. S Palečkem, Šotkem, Švandou dudákem a slovenským Černoknažníkem. Aleš tvořil hlavně proti duchu úpadku měšťácké doby. Karikatura je v tuto dobu nedoceněná díky vývoji národní buržoasie a upadá s prvními známkami rozpadu měšťácké společnosti. Až právě Aleš a několik málo dalších kreslířů jako E. C. Liška zasahují a snaží se karikaturu opět povznést a zlepšit její úroveň.¹³⁶

7. října 1880 vychází první číslo obnoveného Šotka v redakci J. Arbese. Mikoláš Aleš se zde stává jediným a hlavním ilustrátorem. Toto byl začátek jeho nejslavnějšího satirického období a ani po zániku přílohy Šotek r. 1881 neskončilo, ale pokračovalo ve znovu obnovené příloze r. 1883. Jakub Arbes sem píše nápadité a trpké stati o Havlíčkovi, Mánesovi a Máchovi, které jsou provázené Alšovými satirickými podobiznami. V tomto listě Aleš otiskl i svou považovanou za nejlepší satirickou kresbu „Osud talentu v Čechách.“¹³⁷

¹³⁵ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 192-193

¹³⁶ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 161

¹³⁷ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 180

Nakonec se Aleš stal svými kresbami nepohodlný české buržoasii a její samolibé idyle. Až po jeho smrti a začínající vládě lidu získal Aleš uznání jako lidový umělec v celé své velikosti. Neboť: „Aleš vyšel z lidu, kreslil pro lid a zvítězil s lidem.“¹³⁸

Mezi dalšími ilustrátory, kteří působili v Palečkovi patří i Emanuel Krescenc Liška. Narozený 19. 4. 1852 v Mikulovicích na Moravě. Brzy se však přestěhoval do Prahy, kde absolvoval šest ročníků české vyšší realky. Jelikož mu brzy zemřela matka a musel se o sebe nějak postarat, začal předčasným vyučováním a ilustrováním. Později také převzal místo asistenta na pražském reálném gymnasiu. Mezi jeho prvotiny patří *Vltava*, *Průvod národní písně* a *Mor*. Nadále i obrazové pokusy jako *Štědrý večer na hřbitově*. Mezi jeho první velké úspěchy se řadí druhá cena za skicy pro chodbu Národního divadla. Liška se vedle církevních motivů také soustředil na historické výjevy a ilustrace světové poezie.¹³⁹ Liška byl také dobrý přítel Mikoláše Aleše, kterým se občas nechával sám inspirovat a do doby úpadku nesl v karikatuře velmi dobrou tradici.¹⁴⁰

V době úpadku české karikatury, který nastal v 70. a 80. letech, se projevuje i u satirických časopisů. Avšak Mikoláš Aleš a C. K. Liška a několik málo dalších zůstává a pokračují v revoluční tradici české karikatury. Paleček a Šotek si pořád zachovávají pokerovou tvář a udržují daný standard i přesto, že se vedle nich objevují i časopisy, kde karikatura je planá, povrchní a maloměšťácká.

Ukázky prací, kterými autoři přispívali do časopisu, najdeme v obrazové příloze.

¹³⁸ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 180

¹³⁹ <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=ZlataPrahaII/1.1884/51/614.png>

¹⁴⁰ HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. str. 193

3 Komparace časopisu Paleček se Švandou Dudákem

Humoristický časopis Švanda dudák založil roku 1882 Ignát Hermann. Ovšem několikrát se měnilo časové období, ve kterém byl vydáván. Na rozdíl od Palečka, který od začátku vycházel každý týden, se Švandou dudákem to tak jednoduché nebylo. Například ze začátku vycházel jako týdeník (1900-07), pak se změnil na měsíčník 1908 - 1914, až se z něj stal roku 1924 čtrnáctideník. Ignát Hermann se soustředil na takový typ humoristického časopisu, jehož obsah by nebyl naučného ani politického rázu a tento přístup rozeznali i samotní čtenáři.¹⁴¹

Jedním z hlavních faktorů, které ho k založení vedly, byly především kladné ohlasy na časopisy Humoristické listy, Paleček nebo Obrazy života a díky zkušenostem nasbíraným v Palečkovi za dobu redaktorství, mu v tom nic nebránilo. Švanda dudák byl beletristicky orientovaný časopis, který se zaměřoval především na každodenní život a situační humor. Díky tomu zde najdeme rubriky zabývající se komickými situacemi, rodinnými záležitostmi, společenskými zvyklostmi a zálibami. Byly tu i zastoupené profesní činnosti, mezi něž patřili úředníci, kantoři, soudci, vojáci, lékaři a další. I. Hermann se snažil hlavně o literární ráz časopisu, čímž se měl odlišit od stávajících časopisů jako Humoristické listy nebo právě Palečka. Avšak Paleček byl pro Hermanna v mnoha směrech inspirací. Za působení v Palečkovi se jeho iniciativou začaly více otiskovat překlady a tak vznikla roku 1878 již zmíněná příloha Ozvěna. Ani Švanda pod vedením Hermanna není výjimkou. Rubrika se zde na překlady z cizích literatur také objevila. Měla název *Humor z cizích luhů*, založená roku 1886. Překládali se například M. Twain, G. de Maupassant či R. Kipling. Další inspirací mu byly komentáře k divadlu vycházející hlavně za R. Pokorného. Byly to přesněji komentáře k pražským divadelním představením a našly se v rubrice *Žert a pravda o českém divadle*. Do Švandy vstoupila podobná rubrika roku 1884 s názvem *Paběrky z redakčního koše* s podtitulem *Z poslední galerie*. Přispívali sem i stejní autoři. Patřili mezi ně například osobnosti J. Arbes, J. Zeyer, J. Kvapil nebo J. Vrchlický.¹⁴²

Vzhledem k tomu, že v žádné publikaci současné ani dobové není zaznamenáno, proč právě název Švanda dudák, předpokládá se, že se Ignát Hermann nechal i tady inspirovat v Palečkovi. Jako Paleček i Švanda dudák zastupuje lidovou postavu, především charakteristikou pro svůj humor, typicky české povahové rysy a stejně

¹⁴¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, str. 824

¹⁴² AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, str. 824-825

jako Švanda chtěl Hermann tímto prostřednictvím okomentovat společnost a její problematiku.

Na první pohled se však tyto časopisy značně liší. Jan Otto jako vlastník nakladatelství s vydáváním neměl problém, ale Hermann si ze začátku uvědomoval, že sehnat nakladatele nebude snadné a tak si první výtisky hradil ze svých vlastních financí. Tudíž zvolil malý kapesní formát malých ilustrací, oproti Palečkovi tištěného do velikost A4, který si mohl dovolit ilustrace na celou stránku. Jak už bylo řečeno, Švanda dudák se od samého začátku prezentoval jako apolitický, díky čemuž bylo oproti Palečkovi zkonfiskováno nějaké číslo pouze výjimečně.¹⁴³

Avšak je paradox, že podíl na zániku Palečka nesl kromě Humoristických listů i Švanda dudák. Časopis, ve kterém se I. Hermann v mnohém inspiroval.

¹⁴³ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008, str. 771-772

Závěr

Práce měla za úkol zaměřit se na analýzu humoristického časopisu *Paleček* vydávaného v letech 1873 - 1880. Hlavním cílem bylo ukázat na co se časopis zaměřoval a co bylo jeho hlavním účelem. Ve své době to byl populární tisk, vzhledem k tomu, že humor byl v próze 19. století velmi oblíbený a tím pádem začal nabývat na síle. Díky tomu měl i široký okruh čtenářů. Byl vydáván každý týden v sobotu a nebyl v něm zahrnut pouze dobový humor a vtip, ale odkazoval také na různé společenské události, mezilidské vztahy a politické problémy. Nejčastěji se otiskovala humoreska, ale také různé anekdoty, parodie či překlady z ciziny. Překlady z tohoto hlediska byly velmi důležité. Nejen, že se začaly objevovat v několika dalších časopisech, ale také přinášely jiný pohled na literaturu a snažily se inspirovat spisovatele k podobné tvorbě. V práci nenajdeme jen původní zakladatele, ale i charakteristiku časopisu a jeho přispěvatele, obsahovou a grafickou stránku.

V první části najdeme zakladatele a charakteristiku časopisu. U charakteristiky najdeme především informace ohledně jeho struktury. Jak se měnily podtituly, redaktoři, vydavatelé a za jaké roky byli následně zodpovědní. Obsahová stránka podává rozbor z ročníků 1873 - 1880. Jsou zde uvedeny především roky, které vedli redaktoři před R. Pokorným. Jaké se objevovaly rubriky a jakého byly zaměření a nadále roky už za Pokorného. Což nám dává srovnání, jakou změnou časopis prošel. V obsahové stránce časopisu je také uveřejněno několik příspěvků z časopisu, které interpretují a komentují. Několik příkladů najdeme především v poslední části obsahové stránky, věnující se samotné humoresce, která byla v časopise opravdu pravidelná. Je rozebrána hlavně z hlediska zaměření samostatných příběhů a také z hlediska pojmenování. Zda měla nějaké mravní ponaučení a mnoho dalšího.

Grafická stránka byla z hlediska ilustrací zvláště působivá a její úprava je nepřehlédnutelná. *Paleček* byl i uměleckého zaměření a většina ilustrací byla samostatným tématem, u kterých byly příležitostně napsané různé krátké verše. Často se otiskovaly i ilustrace vztahující se k samotným článkům. Několik jich bylo vtipného charakteru a dávala tak časopisu zcela jiný rozměr. Z malířů, kteří do *Palečka* nejčastěji přispívali, patřili například K. Krejčík, C. K. Liška, Lád'a Novák a mnoho dalších.

V úvodu se práce věnuje vývoji zpravodajství a časopisectví. Je zde uveden vznik zpravodajské činnosti v českých zemích i v zahraničí. Není opomenut ani vynález knihtisku a tiskařské postupy, které tomu předcházely. Rozmach časopisů je zde zvláště

důležitý. Jednak kvůli tomu jak podrývala tehdejší politický režim, ale také vzhledem k Palečkovi samotnému. Po tomto rozvoji je totiž nastíněn i vznik nejen časopisů obecně, ale i konkrétního zaměření, tedy humoristického. Jsou zde popsány jednotlivé humoristické časopisy jako Diblík, Rachejtle, Humoristické listy nebo Švanda dudák. S jedním z těchto konkurenčních listů, se Švandou dudákem je také srovnán v poslední kapitole.

Časopis Paleček ve své době dobře slučoval zábavnou i mravní funkci. Byl časopisem, který nesloužil jen na odreagování, ale i poučení. Čtenář si tudíž našel svou oblíbenou část, díky které časopis přežil i konfiskaci čísel a existenční krizi.

Seznam použité literatury a zdroje

Primární literatura

- B a K. Nešťastný policajt. *Paleček*, 1875, roč. 3., č. 25
- Darwinovsky důkaz. *Paleček*, 1874, roč. 2., č. 45
- FROU-FROU. Ve vlastní síti. *Paleček*, 1879, roč. 7., č. 50
- Hádanka. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 5
- HERMANN, I. Kterak pan Fabian prodával piano. *Paleček*, 1878, roč. 6., č. 8
- HRADSKÝ, O. Únos. *Paleček*, 1879, roč. 7., č. 45
- HROBSKÝ, M. Zmatek nad zmatek. *Paleček*, 1874, roč. 3., č. 5
- Jak vypudil soused žida ze vsi. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 15
- JIŽOVSKÝ, O. Věšení prádla. *Paleček*, 1878., roč. 6., č. 30
- Když člověk čte mechanicky. *Paleček*, 1880, roč. 8., č. 10
- Líhnutí králíků dle Darwina. *Paleček*, 1878, roč. 6., č. 24
- Maďar v rukavičkách. *Paleček*, 1880, r. 8., č. 10
- Módy. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 15
- Nový důkaz pro Darwinovu theorii. *Paleček*, 1874, roč. 3., č. 6
- PINKAS, O. Čtvrtá cesta. *Paleček*, 1878, roč. 6., č. 6
- SEHNAL, O. Něco za něco čili jak se vede domácím pánům, kteří neumějí než nájemníky přirážet. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 8
- Slovo dělá muže. *Paleček*, 1880, roč. 8., č. 50
- SOBOTKA, P. Jak podolský rychtář se pomstil Šocovickým. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 10
- STROUPEŽNICKÝ, L. Laciný nocleh. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 12
- STROUPEŽNICKÝ, O. Isák Šmaules a jeho schody. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 24
- Stupňoměr opice souseda Bartoně z Klokočka. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 10

ŠTOLBA, J. Jak osud s lidmi hrá. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 1

TESAŘ, L. O. Moudrý rozsudek. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 19

Těžký pacient. *Paleček*, 1875, roč. 3., č. 10

U Chadimů má každý něco červeného. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 40

ZEYER, J. Krásné zoubky. *Paleček*, 1873, roč. 1., č. 5

Zlaté hodinky. *Paleček* 1873, roč. 1., č. 17

Sekundární literatura

Odborná literatura

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Čeští spisovatelé 19. století: studijní příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1971.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 1. A-G*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 2/I. H-J*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3. M-Ř. Svazek I. M-O*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3/2 P-Ř*. vyd. 1. Praha: Academia, 2000.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 4. S-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *O české satíře*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století*. Praha: ÚČL AV ČR, 2005.

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky*. I. Český periodický tisk do roku 1918. Praha: Novinář, 1981.

HOFFMEISTER, Adolf. *Sto let české karikatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955.

KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha: Orbis, 1955.

MOCNÁ, Dagmar. *Případ Kondelík: Epizoda z estetiky každodennosti*. Praha: Karolinum, 2002.

PYTLÍK, Radko. *Malá encyklopedie českého humoru*. Praha: Československý spisovatel, 1982.

SKALIČKA, Jiří. *Humor a satira v obrozenecké literatuře*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1986.

URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982.

Články z časopisů

HERMANN, Ignát. *Nedělní povídky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

Humoristické listy. Praha: Josef R. Vilímek, 1858, roč. 1, č. 1

Internetové zdroje

František Jaromír Rubeš. *Databáze knih* [online]. [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/citaty/frantisek-jaromir-rubes-10213>

Historie nakladatelství Josef R. Vilímek. [online]. [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.kklostermann.eu/JRVilimek.htm>

L. T. Feuilleton. Za Karlem Krejčíkem. [online]. *Národní listy*, roč. 41, č. 8, str. 1. [cit. 2014-11-17] Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?id=7332681&idpi=11457078>

VÍTĚZSLAV HÁLEK. *Večerní písně* [online]. 1941 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.sesity.net/elektronicka-knihovna/vecerni-pisne.pdf>

Zlatá Praha [online]. 1884 [cit. 2014-12-07]. ISSN URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. 1. vyd. Praha. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=ZlataPrahaII/1.1884/51/614.png>

Obrazová příloha

Obsah obrazové přílohy

Obr. č. I: Titulní strana prvního čísla časopisu Paleček z roku 1873

Obr. č. II: Poslední strana prvního čísla časopisu Paleček z roku 1873

Obr. č. III: Pivo a jeho moc z č. 10 roku 1873

Obr. č. IV: Ilustrace od G. Schulze z č. 49 roku 1874

Obr. č. V: Koniček a rubrika Z Palečkovy tobolky z č. 23 roku 1874

Obr. č. VI: Darwinovský důkaz z č. 45 roku 1874

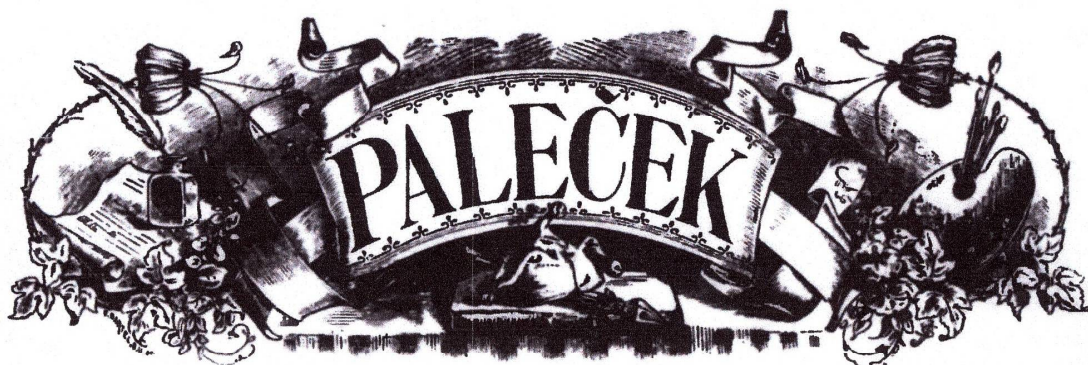
Obr. č. VII: První číslo za redakce R. Pokorného z roku 1878

Obr. č. VIII: Ilustrace od C. K. Lišky z č. 12 roku 1879

Obr. č. IX: Ilustrace od K. Krejčíka z č. 10 roku 1880

Zdroj obsahové přílohy

KRAMERIUS SYSTEM [online]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://kramerus-info.nkp.cz/>

Číslo I.

Majitel a vydavatel: J. Otto.

V PRAZE.

Redaktor: JUC. Josef Štolba.

Ročník I.

PALEČEK.

Byl králův šašek, a sám moudrý král
se vtipu jeho často pozasmál,
a z úcty před pravdou v satyře skrytou
potlačil často nechut okamžitou,
i dovolil, by s ním si šašek hrál —
byl králův šašek to a šašků král!

Měl srdce zlato, jazyk břitký meč,
a rekovně se pouštival vždy v seč,
to s lidskou hloupostí a nadutostí
a s temným bludem, mozku přepjatostí,
což všecko tepal, čemuž zle se smál —
byl králův šašek to a šašků král!

Co nezdravého jevil jeho věk,
co shledal směšného kdekolivěk,
to chytil povždy u pravého cípu
a šlehal přísnou metlou svého vtipu,
tak že se každý z daleka ho bál —
byl králův šašek on a šašků král!

Jak jediný byl Jiří Poděbrad,
tak jediný Paleček dosavád,
prvější v řadě českých panovníků
a druhý v řadě pravdy bojovníků,
jež lidský nerozum vždy bláznů zval —
byl králův šašek on a šašků král!

My přijavše to milé jeho jméno,
jež v Čechách chvalně známo je i ctěno,
chceme v šlépěje i vstoupit jeho všudy
a jak on tepat hříchy, vady, bludy,
i snažit se, by v paměti žil dál
Paleček — králův šašek — šašků král!

E. Züngel.

Zahradník diplomat.

Velkokupec pan Báněk zakoupil rozkošnou villu v okolí pražském. Jednoho večera pozdržel se déle než obyčejně v zahradě, an pojednou spatřil, jak temná jakás postava mužská přelézá dosti vysokou zahradní zeď. První jeho myšlénka byla, že jest to nějaký zloděj. Poněvadž ale pan Báněk byl srdnatý muž a věděl, jak se zloději nakládáti, schoval se za křoví a pozoroval vetřelce. Ten seskočil do zahrady, přilízl se opatrně k domu a zaklepal na přízemní okno; za chvíli otevřely se dvře a vyšla postava ženská. Na stal šepot, sem tam mlasknutí, pan Báněk příkrade se zvolna blíže a pozná, že jest to — komorná jeho paní.

Upokojen odešel domů.

Druhého dne zavolal si po snídání zahradníka.

„Kapusta,“ pravil přísným hlasem, „vy hlídáte špatně zahradu.“

„Jakže, milostpane?“ zvolal uleknut Kapusta.

„Ano, dnes v noci byl v zahradě cizí muž.“

Kapusta si oddychnul. „Aha!“

„Jaké ‚aha‘?“

„Inu prosím, ten zde nebyl poprvé.“

„Cože, a vy jste ho nevyhodil?“

Kapusta byl v rozpacích.

„Tázu se ještě jednou, proč jste to trpěl?“

„Ponížšen prosím,“ vylouval se Kapusta skroušeně, „inu, já myslel, že — že sem leze — k vůli milostpaní.“

Vzorná počtivost.

Nábožný profesor theologie vyšel se svou rodinou na procházku za město. Skotačivý synáček páně profesora vytrhl z pole, jímž se právě ubírali, pěknou řpu a počal do ní kousati. Pán zděšen okřiknul jej otec, přistoupil kvapně k jamce, následkem vytažení řpy povstavší, a vložil tam šesták, aby nepravost syna svého napravil.

Všem spisovatelům s rozmarným perem a malířům s veselým štětcem čili jedním slovem: všem kuchařům psaného i malovaného humoru náš královsko-šaskovský pozdrav!

Přátelé! Procitnul jsem po tolika stoletích opět k novému životu. Že jsem za takovou dobu tvrdého spánku důkladně vyhladoval, rozumí se samo sebou, a protože doufám, že vynaložíte veškeré své síly k tomu, abyste mne řádně uživil. Ty můj Jiříku, byla by to ostuda, abych já, přítel největšího našeho krále, se byl probudil k mizerné smrti hladem. A já jsem velký jedlík — každého týdne osm talířů o dvou odděleních a jen samé dobré papání. Mé heslo jest: hodně mnoho a čím lepší tím lepší. Tedy —!

Paleček.

Douška. Vše zasílá se do knihtiskárny pana J. Otta, u něhož mám sveobodný byt, což jest za nynější bídy o byty zajisté šlechetnost vší chvály hodná.

Verejná hovorna.

Všem otěným spolčům, Kesám, Palečkám atd., kteří mne nejen gratulaci, ale i čestným členstvím počtíli a orgánem svým jmenovali:

Pánové! pusú!

„PALEČEK“.

„Paleček“ vychází každou sobotu odpoledne. Předplatné jest pro Prahu: na čtvrt roku 1 zl. 25 kr., na půl roku 2 zl. 50 kr., na celý rok 5 zl. S poštovní zásilkou: na čtvrt roku 1 zl. 50 kr., na půl roku 3 zl., na celý rok 6 zl. — Jednotlivá čísla po 10 kr. — Inseráty účtují se co nejlevněji.

Knihtiskárna: J. Otto v Praze. — Redakce, administrace a expedice v Praze, Václavské náměstí č. 24 v I. patře. — K. n. p.

Listárna „Palečka“.

Panu Ludvíku Napoleonovi, císaři v penázi ale bez penázi v Chislehurstu. Litujeme, že příspěvek Váš uveřejnit nemůžeme — „neděláme v politice“.

Panu $\frac{x+y}{3}$ Vy jste jako Praha o velkém větru — práší se s Vámi, až šlověku sluch a zrak přecháží.

Slečně Albině R. v P. 40.000 abonentů? My se spokojíme také s 10.000, ku kterýmž nám arci ještě nějaká špetka schází. Zasláno uveřejníme.

„Starostlivé matce“ v M. I u dětí lze starého ale vřetěného prostředku proti holení zubů s úplným úspěchem použiti. V malém železném hrnku uvaří se studničná voda, nechá se vychladnout, do toho se dají 4 kapky nejdřívějšího spiritusu, pak se to vařečkou důkladně promíchá, procedí vypraným pískem, na to se, když je měsíc v úplňku, tekutinou tou vypláchnou dítěti ústa, při čemž musí se hrneček držeti pravou rukou. Když to odbyto, pošle se pak děčko k zubnímu lékaři, aby zub — vytrhnu. Probatum est!

Panu G. J. Schulzovi ve V. Pražské dvě třetiny „Palečka“ Vás srdečně pozdravují.

Panu Kličovi ve V. Těšíme se. Jen brzy!

Velebnému pánu N. N. v M. Díky. Ale ten celibát! Inu uvidíme. Na naši podporu můžete spoléhati.

Sekretáři francouzské komise pro vydání vojenského almanachu na rok 1873. Dle našich spolehlivých zpráv skončily se všechny letošní „manébrы“ našich ostrostřelců a granátníků městských velmi šťastně. Stran bližších statistických dat ráče se obrátit na benešovský a nuselský pivovár, kdež dozvíte se také dotyčné adresy dotyčných uzenerů, od nichž pocházal dotyčný náboj, ježž dotyční nabíjeli do sebe. — Mrtvý žáný, raněný, ale jen na hlavu, velmi mnoho. Ve čtvrté setině panuje veliký spor, kdo asi zastřelil mladého vrabce, jenž při první dešarži spadl s vysokého topolu.

Postscr. Hamrník, jemuž byl vrabec odevzdán, dokázal právě, že vrabec nebyl raněn žádným ostrostřelcem, noprž mrtvíci a sice následkem leknutí. Ve čtvrté setině panuje proto velký smutek a ještě větší vztek na Hamrníka.

Velmi důležité

pro trpící člověčenstvo českého jazyka!

Na všech stranách provádějí cholera, neštovice, souchoť, spála, hlavnička atd. své nešlechtné a bezohledné rejdy. Povinností každého uvědomělého člověka jest, aby se opatřil proti tak nemilým hostům, jižto, jak všichni víme, mohou se státi za jistých okolností strašlivými. Podáváme českému národu **zadarmo** znamenitý recept, jenž vynalezen kongresem osvědčených přátel člověčenstva, a kterýžto jest tak báječně laciný, že, ačkoliv musí se každou sobotu řádná porce náležitě požití, nestojí za celý čtvrt roku nic více než mizerný zlatý a 25 krejcarů (s poštovní zásilkou 1 zl. 50 kr.). Prostředek ten jmenuje se „PALEČEK“, a kouzlo jeho záleží v tom, že působí každému tak dobrý rozmar, že si žádná nemoc na něho netroufá. Dostati ho lze za naznačenou cenu v každé papírové apatyce čili, jak u nás jim říkají: v každém řádném knihkupectví.

V Americe by rekli: Lotr, kdo se nepředplatí! My jsme, jak patrné, skromnějšmi.

Předplatné zasílá se pod adresou: *Administrace „Palečka“ v Praze, Václavské náměstí č. 24.*

Pivo a jeho moc,
čili:
Stupňoměr opice souseda Bartoně z Klokočova.

1. Bartoň se usadil. Poručil si první. Moment napnutí: je-li pak to „Chotěšanské“ lepší než břečka sládků Klokočovského? To stojí za přemýšlení.

2. Věru, Chotěšanské je lepší, jako křen. Hned je po něm bystřejší zrak. „Musím já vypátrat, od koho bere ten sládek ječmen,“ myslí Bartoň. První neškodila, druhá taky ne — dáme si třetí.

3. „No, no, počkej ty čtveráku, Chotěšanský ležáku; jsi dobrý chlap, já dobrý piják: to se tak brzy nepustíme. Mně na zdar a tobě na zmar!“

4. Všecko by na světě bylo hezké, jen kdyby těch novot nebylo. Bartoňi zas vstoupil teď do hlavy litr, metr, gram, a on neví, kudy kam. Je to ošklivá situace.

5. Po čtvrté sklenici jsou prý dobré nápady. Už ho Bartoň má! Než budou zavedeny nové míry, předplatí on se na 3000 holeb — tolik ještě do smrti vypije — a je to.

6. Hm, hm, co pak to? Pátá ještě prošla, šestá už „jen jen“. Tohle by bylo něco hezkého, aby domácímu pánu Bartoňi chutnalo pět sklenic a šestá ne! To se musí rozvážit, nežli sklepník přinese — sedmou.

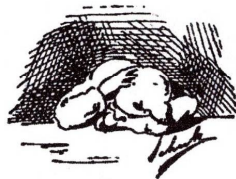
7. „Tisíc láter hromá! Vždyť já chci — chtěl — pít dobré pi — pivo, a vy mi... To jste, šenkýři, obecním radním, že máte takovou břečku? Jak já — jen až já — Však vy si to ještě odnesete!“

8. Já říkám — boháči — ne — chudí lidé se utiskují —; ale my se zvednem a přijde převrat, veliký převrat všeho všudy na světě! — Já — je — jen kdybych si moh' ještě něco myslet.“

9. Bartoň už nemyslí nic, nepije nic. Zdá se mu, nejlépe že je mlčet, nehledět ani vpravo, ani vlevo a „být sám v sobě“.

10. A mimo to zdá se mu ještě něco jiného. Trvá to ovšem trochu dlouho, ale nic nedělá. Ráno vstane přec a nevzpomene ani — že měl včera večer — opici.

Bezzubý pan farář.

Farář. Je to svízel na tom světě: když bývalo čím, nebylo do čeho, a když by bylo do čeho, není zas čím!

Ballada.

Umřela láska, umřela
letního právě večera,
měsíc se libě usmíval,
mrkaly hvězdy za řera.

Umřela láska, umřela
pro slatý kroužek maličký;
u okna stála panenka,
nemajíc pro ni sličky.

Dobrého ale mládence
s bolestí srdce velikou
druhého rána tátovi
šumaři vedli s muzikou.

B.

Dopis Isidora Heřmánka ku slavnému přírodopzpytci Ch. Darwinovi.

Velectěný učenci!

Přál bych si od Vašeho Blahorodí rád vysvětlení v záležitosti velmi záhadné, v nadpřirozené hře přírody. Byl jsem dvakrát při provozování „Velkovévodkyně Gerolštejnské“

v areně na hradbách. Mezi komanstvem dotyčné velkovévodkyně spatřil jsem též dvě mouřenátka — ale div divoucí! mouřenátka měla hlavu a nohy černé jak uhel, kdežto ruce byly bílé jak z alabastru. Přijda domů prohledal jsem všechny přírodopisy i hospodářské kalendáře, ale nikde nenašel jsem náležitého vysvětlení, což zvědavost mou tím více rozčílilo. I osměluju se Vás obtěžovati, a přejete-li mi, abych měl ve svém živobytí ještě pokojný spánek, zodpovězte tuto otázku: Ku kterému plemeni náleží ona dvě mouřenátka, která ve „Velkovévodkyni Gerolštejnské“ pohostinsku vystupují?

S úctou

Isidor Heřmánek.

Tři pětkrejarové marky na lask. odpověď přikládám.

Oběanu Isidoru Heřmánkovi v Praze!

Těší mne, že jste se oddal studiu plemen s takovou horlivostí, a tím více mne těší, že Vám mohu žádoucího vysvětlení podati. Před narozením těchto politování hodných lidiček spadl jejich otec, jenž byl asi dělníkem ve fabrice na leštídlo, do kotle naplněného pravým binningrovským leštídem špekovým, až po krk; ruce však, poněvadž jimi dával znamení o pomoc, měl venku, a zachoval je proto v panenské bělosti; pak se očienil, měl dítky a — v tom ta záhada. To jsem vyskoumal a to je to celé faktum. S úctou

Charles Darwin.

V s i m ě .

Na holých stromů vrcholech
rosvětil klid se svatý,
a holé větve k modlitbě
jak ruce rozeplasty.

Pak spěchá větřík od lesa,
že sotva krok mu stačí —
to udivilému lesu vzedch
se z teskných prsou tlačí.

Sem s hvězdnatého blankytu
měsíček zář svou leje,
a větřík v lese tají se
a les se studem chvěje.

Tu všude truchlý obras sřím
svých tužeb, kam jen hlédnu;
„Přilož tam, holka, do kamen
a nalej ještě jednu!“
Ž. vrba.

Z Palečkovy tobolky.

Paleček. Berlínský lékař před nedávnem dokázal slečinkám, že stále bolení hlavy mají co děkovat jen svým přepjatým frisurám. — Od toho času prý pozorovat při berlínkách slečinkách —

Malček. Menší frisury?
Pal. Ne! Větší bolení hlavy!

Pal. U jednoho uhlíče nalezen onehdy cent o 19 liber lehčí.

Mal. Mluv správněji a řekni, že se tam našla na místě centu — 51 liberka!

P o p l e s u .

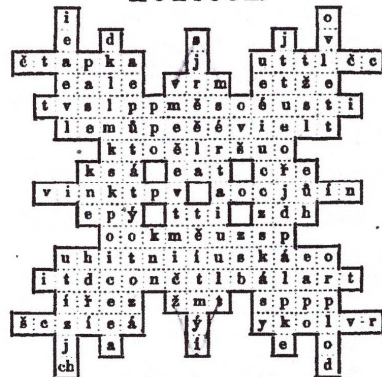
Služka byvši tázána svou paní, jak se při tanci bavila, odvětila: „Hezky, milostivá paní; byl tam jeden voják, závodčí, ale musím říci, tak vzdělaného člověka jsem hned tak brzy neviděla: on vám měl pinou tobolku peněz.“

Rebus z dramatické literatury.

(Rozluštění budoucně.)

K o n í č e k .

(Rozluštění budoucně.)

L i s t á r n a a d m i n i s t r a c e .

Některí pp. odběratelé opomenuli dosud obnovení předplacení na toto čtvrtletí, i prosíme je, aby sobě neobtěžovali co nejdříve tak učiniti.

Na 1/4 roku předplácí se poštou pouze 1 zl. 45 kr.; bez pošt. zásylky 1 zl. 25 kr.

OBSAH: Líný záletník. (S obrázkem.) — Jeremiády. Od E. — Záměrné anekdoty. Pohádka z redakčního kůže od jednoho z nás dvou. — Inu, tak je to na tom „novém“ světě! Od J. Stobry. (S 3 obrázky.) — Nepochopila šobře. (S obrázkem.) — Vegetarián. (S obrázkem.) — Legenda o svatém Matěji (Dokonzání). — Ženě. Od E. — Drobnosti. — V s i m ě . Od Ž. Vrby. (S obrázkem.) — Z Palečkovy tobolky. — Obrázkový rebus z dramatické literatury. — Koníček.

„Paleček“ vychází každou sobotu. Předplatné jest pro Prahu: na čtvrt roku 1 zl. 25 kr., na půl roku 2 zl. 50 kr., na celý rok 5 zl. 8 pošt. zásylkou: na čtvrt roku 1 zl. 45 kr., na půl roku 2 zl. 90 kr., na celý rok 5 zl. 80 kr. — Jednotlivá čísla po 10 kr.

Knižtiiskárna: J. Otto v Praze. — Redakce, administrace a expedice v Praze, Václavské náměstí č. 24 v I. patře.

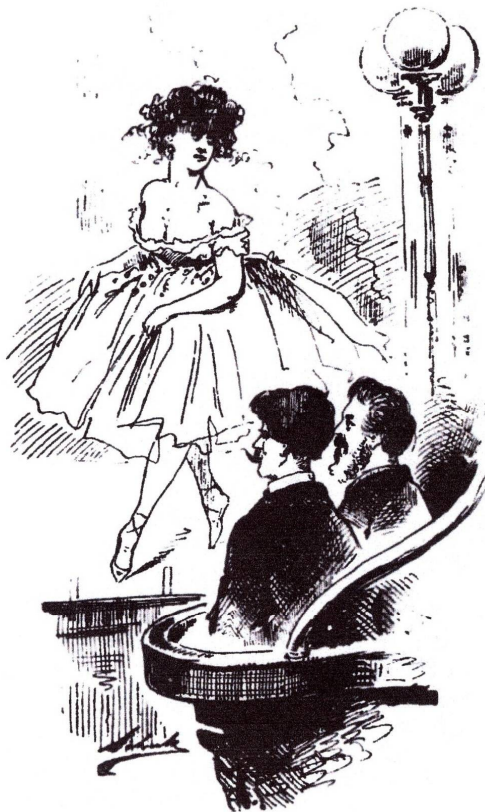
Co se mi zdálo.

Nelekej se, laskavý čtenáři, mně bylo samotnému dosti ouško pod vestou, a štěstí veliké, že to vše byl jenom sen. Zdálo se mi totiž, že jsem byl ostrostřeleckým „kanonýrem“. Odbýval se první manévr. My vyjedeme k Holešovicům, a ačkoliv jsme neměli nabitó, kdož popíše moje leknutí, když po první ráně asi patnáct hochů se svalí! Vše hrne se k nim. Já omdlel. V tom slyším hrozné láni, neboť kluci z taškáťství sebou o zem mrštili a nyní se smíchem ubíhají. I ta spropadená chááka! „Počkejte, vy da — re — —“ V tom se probudím.

„Ať mi zadáš hned zejtra za „obšíd“ od těch kanonýrů! To by tak ještě scházelo, abys mi každý den postel rozbil!“ volá žena.

V areně.

A. Nemá ta baletka suchotiny, že je tak hubena?
B. Suchotiny ne, ale lajtnanta.

Darwinovský důkaz o tom,

že my lidé civilisovaní jsme také — lidožrouti.

Číslo 45.

Redaktor: Rudolf Pokorný.

V PRAZE.

Majitel a nakladatel: Frt. Borovj.

Ročník VI.

Zbožné přání potřebného.

„Ó kéž by mi bylo popřáno, jeu padesát let před smrtí tak krásně vycházet jako ty!“

Tak se časy mění!

Židé Mojžíše kdys vebělili,
že, udeřiv holi ve skálu,
dal jim v o dy dosti v malou chvíli;
teď by musil už jim pomalu,
aby neměl s nimi pranicí,
otevřítí nákou pivnici.

Z mého archivu.

Ze zápisů kočujícího divadelního ředitele.

Napsal J. J. Stankovský.

V přebohatém knížecím archivu jindřichohradeckém nalézá se též oddělení, obsahující zajímavou sbírku dopisů všech vynikajících herců i hereček evropských s jejich fotografickými podobiznami.

Kdybych byl zdvořile sa to požádán, dovolil bych si řečený archiv rozmnožiti asmeně bohatou sbírkou dopisů a podobizen různých českých Thalmů a Rachelek, již ucházeli se o mou ředitelskou přízeň či vlastně o engagement. Také oni vynikají nad jiné smrtelníky, prozatím ovšem jenom náramně špatným slohem, a ještě špatnějším pravopisem, a již proto zasluhujou, aby byli zvěčněni.

Sebrané jejich dopisy tvořily by knihu objemu přímo cihlového a obsahu jak říkáme „moc k smíchu“. Ale poněvadž všeho moc škodí, tudíž také přílišný smích, a poněvadž nechci uvaliti na svou duši hřích, aby se laskavý čtenář potřhal, chci ho jenom drobtácko polektat. Nepřidávám ani slova, podávám skutečné faktum, dle něhož každý může posoudit, jakou krásou a hodnotou můj archiv vyniká. Byl jsem nadšen, když otevřel jsem vonně páchnoucí růžovou obálku, a vyňav z ní jemný, zlatou obrubou ozdobený list, četl jak následuje:

„Ctěný pane!

V hluboké úctě se kořící před Vámi, jata jest mocnou smělostí a opovažuje se dopisem tymto vás ctěný Pane! překvapiti. Obdržžený lyst tento vás zajisté uvede v rozpaki; neboť vám jej někdo její ani neznáte zaslá. Nelyčená dychtivost ku slavné a přespanilé Thalii mne k tomu uvedla. Račte ctěný Pane! lystek tento milostivě přijmouti a slište dále oč žádá vás srdce mé. Hlavním heslem mým jest státi se údem Čestné a Blahorodé Společnosti, healo ono tak hluboce zakotvilo se v srdce mé a dodalo mi zmužilosti ku tak smělému počínání, nejsem sto srdcí mému veleti aby déle mlčelo a sděluju Vám

Číslo 12.

Redaktor a vydavatel: Rudolf Pokorný.

Ročník VII.

Legenda.

Oč Jana Nerudy.

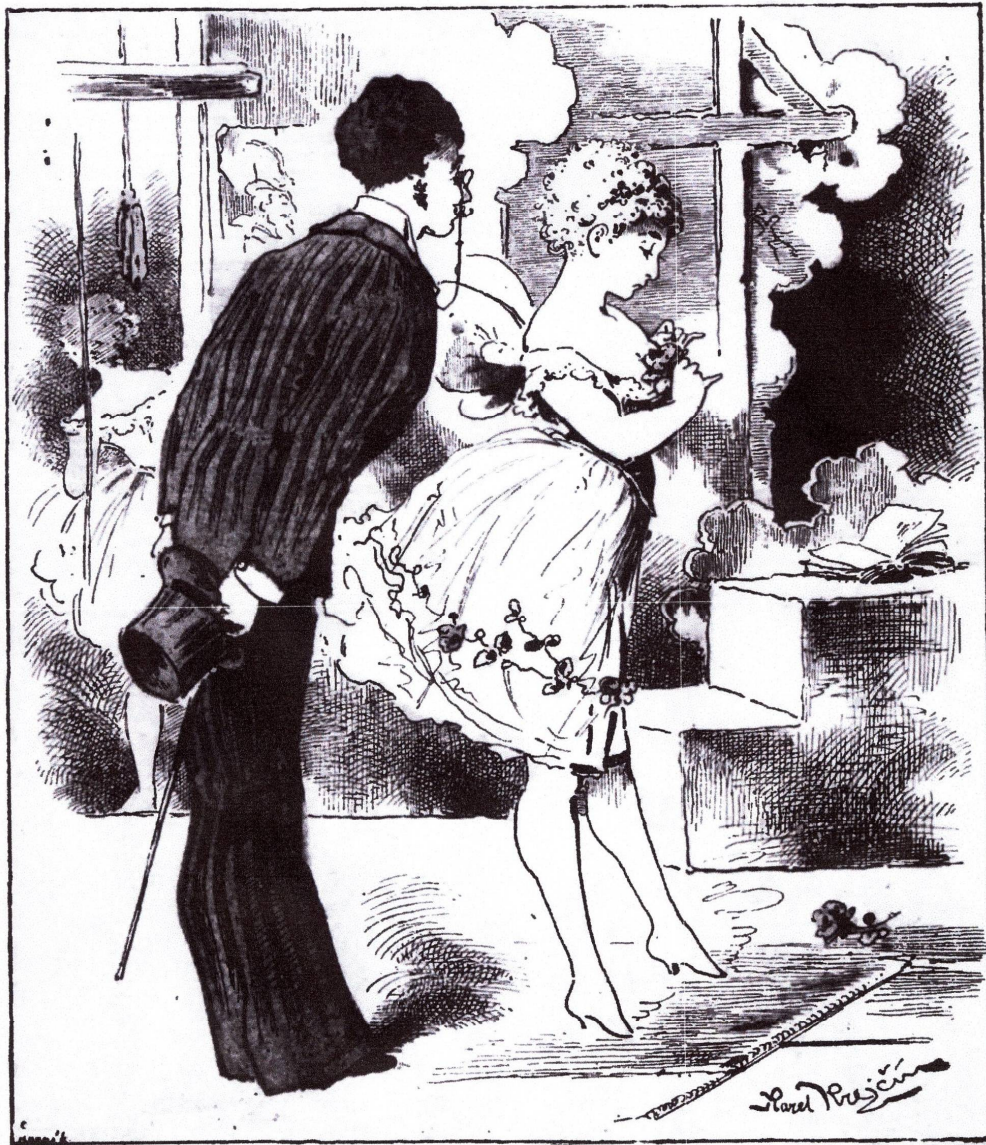
Y bílé mise vodu vaří
s úzkostlivé bdělou tváří —
pěkná holka, lepých tvarů!
Voda v mise v píném varu,
bubliny jak v dešti chrčí,
a jak holka varu slouchá,
voda kloktá, ačí, chrčí,
jak když cvrček v hroncích cvrčí,
jak když oknem bzučí moucha,
jak když v dálce povoz hrčí.

Houkla půlnoc. Holka klekla,
prsten rychle s ruky svlekla,
hodila jej varné v lůže.
„Svatá panno Petronillo!
Dnešní májové své noci
máš náš osud ve své moci,
činitš, cokoli Ti milo —
prosim, prosim, dej mi muže!
Zajisté že muže svého
každého z Tvé ruky беру,
nepředpisuju Ti věru.
svatá panno, nevybíráš,
nemysli si, že se vzpírám —
jen ne, probůh, zrzavého!“

Z mísy vrch se páry valí,
a jak holka bliž se kloní,
z páry líbezně to zvoní
jako stříbrem s dálně dání:
„Vidíš, holka, mám Tě ráda!
Ve kostele ráda býváš,
tenkým hlasem „Ave“ zpíváš,
dala bych Ti kamaráda —
ale koho dát Ti, koho?
Je vás ve vsi trochu mnoho —
zbyl jen hajných synek chudý,
a ten je jak líška rudý;
sivé oči jako líška,
tělo vychrlé jak tříška,
a je —“

„Dej mi tedy toho!“

Hrozná pomsta.

„Zradili mne, Ludvíku, pak —“ „Pak? —“ „Pak si žádného Ludvíka vícekrát nenamluvím!“

„Paleček“ vychází každou sobotu. Předplatné jest pro Prahu: na čtvrt roku 1 zl. 25 kr., na půl roku 2 zl. 50 kr., na celý rok 5 zl. Š poštovní zásilkou: na čtvrt roku 1 zl. 45 kr., na půl roku 2 zl. 90 kr., na celý rok 5 zl. 80 kr. — Jednotlivá čísla po 10 kr.

Všecká práva jsou vyhrazena. Hukopisy se nevracejí. Redakce a administrace: Myslíková ulice č. 7. n. (u Bonů). Knihtiškárna: dra. Edv. Grégra v Praze.